

АФЗАЛ ТАГІРОВ

(ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОРТРЕТ ГОЛОВИ ЦВК БАШКІРСЬКОЇ АСРР)

О. ПОЛТОРАЦЬКИЙ

— Та ви самі побачите,—каже Афзал Мухетдинович,—у мене в житті нічого особливого не було.

* * *

Ось він сидить у своєму кабінеті: делегація колгоспниць, робітниць-ударниць напередодні XV-річчя існування БашАСРР звітує йому про свою роботу.

— Ми ще не знайомі,—каже т. Тагіров.—Розкажіть же, як жінки ведуть перед у колгоспі та на виробництві.

Слово бере літня колгоспниця. Вона розповідає, як жінки збирали золу на добриво, як з ініціативи жінок створено й устатковано ясла, до іграшок включно.

Запитання по запитанню—т. Тагіров виявляє повну картину участі жінок у колгоспному виробництві.

Він пояснює, що не слід лишати одноосібника поза колгоспом, коли в нього не вистачає 1-2 пудів хліба: йому можна позичити, восени він борг поверне.

Години дві минає в розмові. Говорять майже виключно жінки. Тов. Тагіров інформується. Наприкінці він знову звертається до літньої колгоспниці:

— Так хіба у вас вісім коней у погоному стані? У мене інші відомості—у вас не вісім, а дванадцятьеро коней потребують підгодові.

Колгоспниця приголомшена: її розпитувано з такою ретельністю—її ж поправляють у неточності.

— Ви перевірте стан коней,—додає Афзал Мухетдинович.—Активній колгоспниці не можна не знати точного стану коней в її колгоспі.

На цьому прийом закінчується. Ну, звичайно, в такій інформованості нема

нічого дивного: може ж знати голова ЦВК'у республіки, як у нього справи з кіньми в кожному колгоспі.

* * *

— Афзале,—каже маленькому Тагірову, пастухові в поміщика, старий пастух Гільман.—Ти голий і босий. В тебе нічого нема, крім драного бешмета з бязі, лаптів і онуч. Дивись, он поїхав син нашого хазяїна. Чи буде в тебе колись такий гарний кінь, як у нього. Мабуть ніколи. Біжи ж, паси добре вівці нашого хазяїна, коли все буде гаразд, увечорі я розповім тобі казку.

Увечорі, біля невеличкого вогнища, Гільман розповідає Афзалові про батирів.

Надлюдської сили, щось на зразок середньовічних мандрівних рицарів, батир перемагає злих королів, роздає їх майно біднякам і мандрує все далі й далі, не маючи в себе нічого, крім вірного меча і голосної слави, що йде від Яіка до самого Хорезму.

Заколисаний розповіддю Гільмана, Афзал засипає. Ех, коли б він хоч увісні побачив таке!..

* * *

Тагіров, Городиський і інші керівники Хорезмської СРР, що допіру заснувалася, приїжджає до Москви доповідати про стан республіки т. Калініну.

Вони не довго лишаються в Москві. Радіо сповіщає їх:—У Хорезмі—повстання. Басмачі скористали з відсутності керівників республіки, з помилки, що їх припустилися залишені заступники, з незаконного арешту 80 ішанів (попів). На чолі повстання Джунаїд-хан.

Тагіров згадує це вже в аероплані. Він летить до Хорезму — повстанню не можна поширюватися, його треба ліквідувати в самому зародкові!

Гарячково обмірковуючи способи приборкати повстання, Тагіров ще має час посміхатися:

— Милі казки старого часу! Іділічні батирі! Де б теліпалися вони тепер, за часів аероплану.

На аеродромі його зустрічає військове командування.

— Нам загрожує басмач Гулям-Алі. В нього півтори тисячі шабель. Гулям-Алі підбурих проти радвлادی багатьох дехканів з ближчих кішлаків:— „Радвллада виганятиме вас з вашої землі!“ — казав він.

В штабі Тагіров дістає всі додаткові відомості.

Гулям і його басмачі курсують від одного кішлака до другого, в 15—20 кілометрах від Амур-Дар'ї. Вони грабують дехканів та жоден не видасть Гулям-Алі: не жити більше тому, хто викаже місце його перебування. Нам треба, однак, оточити його, що б там не було.

Це трапилося років десять тому. Озброєний загін червоноармійців виступає на Гулям-Алі. Вони мандрують сипучими пісками пустель від одного кішлака до другого. Нема Гуляма! Тільки сліди пожеж, трупі комуністів і бідноти свідчать про недавнє його перебування в тому чи тому місці.

Червоноармійці обростають бородами, їхній одяг порвався, чоботи розвалилися, обпечені палючими пісками Хорезму.

Вночі, коли табір спить, а Тагіров у наметі в тисячний раз проглядає польову карту, до нього приводять спійманого басмача з банди Гулям-Алі. Басмач сірий від переляку.

— Ефенді, товаришу! — каже він Тагірову. — Краще одразу застрель мене. Я не викажу тобі нічого, хоч і зазнаватиму від вас найлютіших тортур.

Тагіров з посмішкою дивиться на нього. Він помічає його розірваний халат, чоботи з грубої шкіри. Очевидно з бідняків, обдурених Гулямом-Алі.

— Сідай! — каже він йому — Пий! Та не бійся, це не отрута. Я хочу з тобою поговорити. Це звичайний крок — чай.

... На ранок, бідняк-басмач сідає на коня і їде поруч з Тагіровим. Так, він вказуватиме шлях до останнього притулку Гуляма-Алі. Тагіров, цей спокійний башкір, довів йому, що так треба зробити для самих же бідняків.

... Військо одрізає від води дальню оазу, де спинився Гулям-Алі з своєю бандою. Серед басмачів заворушення: полонений Тагіровим басмач повернувся до своїх і розповів їм, що радянська влада ні в кого не відбиратиме землі. Навпаки, вона запроваджує справедливий для всіх землеустрій.

Гулям-Алі здається в полон. Він складає страшну присягу, що ніколи більше не зніме зброї проти радянської влади.

Його відпускають¹.

Поспішайте до дому! — каже Тагіров бідняцькій частині полонених басмачів. — Радвллада не мстить тим, хто помилявся, обдурений контрреволюціонерами.

Так Тагіров завойовує на бік радвллади сотні хорезмців, що ще наперекір їм здійснювали прапор повстання.

* * *

Маленький Афзал недовго лишався в поміщика. Восени, діставши дванадцять карбованців заробітку, він пробує вступити до школи. Йому, звичайно, відмовляють:— „Голодранців, що за себе платити не можуть, ми не беремо“.

Афзал рушає до Казані. 560 кілометрів від маєтку, де він був, до Казані він проходить пішки. Так, є сенс помандрувати. Тут він зможе вийти в люди, в цьому колосальному місті.

Проте, Афзала нікуди не приймають на роботу: в нього немає паспорта.

Афзал потрапляє слугою до одного вчителя. Цей вчитель дізнається, що в слуги гарний почерк. Він дає Афза-

¹ Цікавий кінець Гулям-Алі. Він справді кинув діяльність басмача. Та через деякий час, біля Ашхабаду, його зустрічає син забитого ним дехканина. Син мстить за батька і вбиває Гулям-Алі на місці.

лові переписати кілька своїх творів. Той переписує їх і побіжно виправляє вчителів літературний стиль.

Вчитель приголомшений:

— Ти ж чудово володієш мовою. Чи не спробував би ти і сам щось написати?

Афзал швидко пише комедію „Домовик“. О, це вершина вигадки! Молода жінка призначає побачення своєму коханцеві у власному будинкові! Для того ж, щоб її старий чоловік у цей час не виходив зі своєї кімнати, вона наймає робітника: влаштовувати вночі шум на горищі! Це, мовляв, дух—домовик! Отже, накрився ковдрою і лежи мовчки, старий боягузе!

І так далі! Вчитель хвалить п'єсу! Афзал несе її до татарського видавництва! Тепер він стане знаменитим, Сам Гарун-аль-Рашід не вигадував нічого кращого! Салям!

У видавництві відповідають майбутньому основоположникові башкірської пролетарської літератури, авторові 54 книжок, тепер перекладених на п'ять мов, і багатьох п'єс:

— Іди геть! Ти забруднив нам усю кімнату. Купи собі спочатку чоботи, ти, лаптеносце!

* * *

Нарешті Афзала влаштовують до школи. Він дістає півтора карбованці на місяць stipendії. Після учоби прибирає школу, за це йому дають ще півтора карбованці і рештки обіду. Так, він може тепер вчитися!

* * *

Та свій величезний життєвий і партійний досвід він систематизує аж у Москві, на курсах марксизму, два роки. І впродовж цих двох років ЦК узбекської компартії весь час наполягає: швидше повертайте нам Тагірова, ми потребуємо керівних робітників республіканського масштабу.

* * *

Школяр Афзал знайомиться з студентами, жадібно всотуючи в себе їхні, спочатку обережні, натяки. Він розповідає їм далекі казки про батирів.

Студенти сміються;

— Ти дивак, Афзале! Батирі—батирями, а часи тепер пішли інші. Ти потрібний нам. Тобі вже сімнадцять років, отже, ти можеш виконувати деякі доручення.

Вони доручають Афзалові розносити тюки прокламацій, писаних татарською мовою, по селах. Якому поліцаєві прийде в голову, що цей хлопчик у драгому бешметі, з лантухом за плечима, що певно шукає собі притулку, є книгоноша революційної організації?

Афзал перечитує кожну нову прокламацію. Революціонери? Вони проти царя і казанського губернатора? Чудесно! Мій шлях з ними! Я з ними назавжди! Але ось тут пишеться, що „без робітничого класу діла не буде“. Вони ж, мої друзі, самі студенти...

... Афзал кидає Казань і школу і їде на суконну фабрику між Пензою і Сизранню. Тут він працює, вдень на сушарні, вночі ж—охороняє склепи. Тут і пізніше в Оренбурзі на кам'яноломні Афзал зустрічається з революціонерами—робітниками. Частина з них опинилася тут після 1905 року. Розбиті, але не переможені, вони використовують усі можливості для опору тим, проти кого вони ще вчора билися на барикадах.

Тут Афзал вперше пізнає слово „страйк“. Ого! Воно сильніше за всяких велетнів. Коли в кам'яноломні стає тихо і затишно, як у степу, коли припиняються вибухи динаміту і робітники кидають роботу, тоді хазяїн, переможений певніше, ніж злий шах із казки.

... Афзал уже знову в поміщика. Він працює на скиртах. Він зустрічається там з багатьма селянами—башкірами. Серед них росте незадоволення з поміщика. Той навмисне затримує розплату з ними, бо йому треба вивезти снопи. А нам саме час сіяти озимину!

Афзал навчений уже досвідом кам'яноломні. Він поясняє батракам: по одному він вас не рошитає: треба вимагати рошоту всім разом.

Батраки кидають роботу. На чолі з Афзалом ідуть до контори.

Іх затримують. З Бугульми зляканий поміщик викликає батальйон війська.

Проте роцот батраки все ж таки дістають.

Це — перший випадок, коли Афзал активно встриває до політики.

* * *

І ось — товариш Тагіров провадить політичну діяльність. Липень 1918 року. Чехословацьке повстання. Треба діяти. Невеличке місто на Уралі цілком забите ешелонами демобілізованих солдатів.

Тагіров уже член волвиконкому, він живе в селі Карабашеві, коли до нього доходять відомості про чехословацьке повстання.

Більшовик Сулейманов, що опинився проїздом в цьому селі, забігає до Тагірова і каже:

— Тобі слід негайно організувати загін Червоної гвардії. Чехословацька контрреволюція повинна бути розбита.

Люди в Тагірова є. Він знаходить їх на кожному кроці свого життя. Всюди він обростає друзями і політичними спільниками. Справа лише за зброєю. Але й її можна здобути. Тагіров іде до міста разом зі своїм племінником: — Подивимось, щось там можна буде зробити.

Демобілізовані солдати тиняються по місту без усякого діла. Їхня зброя в казармах. Вони чекають на вагони, щоб їхати далі, до своїх рідних країв. Тут же такі — мусульманський полк, новонабраний, але теж зовсім не боездатний: дух демобілізації впливає і на нього.

Тагіров з племінником ходять по місту. Особливо виразних планів, як здобути зброю, у них нема. Але може якийсь випадок прийде на допомогу...

Але чим було б життя, коли б не траплялося в ньому щасливих випадків?

До аптеки проти казарми привозять якусь загадкову рідину в великих балонах.

Солдати купчаться біля підводи.

— І що б то воно було, Іване?

— Думаю, що кислота.

— Для чого?

— Людей труїти.

— Ах, гади, людей труїти? Ану покажи, що воно в балонах.

Солдати відштовхують зблідлого аптекаря. Балони розкупорюють.

— Так і є! Вона, проклята!

— Хто вона?

— Спирт!

Справа виразно серйознішає. Хтось, зібравшись на підводі, оголошує промову на тему „Алкоголізм і його наслідки“, озброєну віковичним дотепом, що от, мовляв, алькоголь — це лихо, його слід негайно знищити, звичайно, за допомогою випивання. Кінець промови тоне на дні солдатської шапки, перетвореної на миску: промовець показово випиває цілу шапку чистого спирту перед усією шановною аудиторією. За кілька хвилин балони порожніють, солдати веселішають, вриваються до аптеки, розбивають її, п'ють йод, денатурат, спирт спід анатомічних препаратів — словом, усе горюче, що можна там видобути.

Ех, розвернись душа! Ідея спалахує одразу в кількох головах: а що б, коли трохи пограбувати? Скажи, будь ласка, якого біса ми тут страждаємо? А он ті, обивателі, живуть собі як у бога за ропо... пого... поррогом!!

Солдати валять на базар, розбивають ятки, починається масовий погром.

Тагіров швидко орієнтується: погрома не зупиниш, а от скористати з порожніх казарм обов'язково!

Племінник його пробирається до пірамід, звідти він витягає вісім рушниць. Це вже зброя. Тагіров відвозить їх до села і озброює ними свій загін. В селі знаходять ще зброю: мисливські рушниці тощо. Всього в першому загоні Тагірова двадцять вісім чоловіків.

Це сила. Вони дістають повідомлення, що місто зайняла чехословацька кавалерія. Обов'язково слід зупинити дальше просування цієї кавалерії.

Загін вирушає в бій. Вони не самі: в цілій низці навколишніх сіл уже організовані подібні червоногвардійські загони. На кожному кроці кавалерію чекатимуть їжачі голки озброєної башкирської бідноти.

Під Карабашем червоногвардійці приймають бій; їх розбивають. В кривавій перестрілці двадцять чотири червоногвардійці гинуть на полі бою. Решту чотирьох, що лишилися

живими, в тому числі й Тагірова, чехословаки беруть у полон.

Зв'язаного Тагірова женуть до міста; він очунює на холодний бетонний підлозі поліційного участка.

— Нас розбито, але треба ж бути дурнем, щоб піддатися під вплив поразки. Коли мені пощастить врятуватися, я ще повоюю з ними!

Тагіров, звичайно, удає з себе невинну людину, затурканого, що нічого не розуміє, батрака.

— Я випадково потрапив у цю завірюху. Як же ж, ми всі тільки й чекали, коли нас звільнять брати башкірів—чехословаки. Я й дітям своїм закажу братися за зброю!

І все ж таки його ледве не спіткала смерть.

— Викликаний на останній допит перед звільненням, він входить до канцелярії і зустрічає там голову місцевої земської управи Атласова. Все пропало! Атласов чудесно знає його ще з тих часів, коли більшовики викинули всіх буржуазних націоналістів із волвиконкому.

— А! Доброго здоров'ячка! Попали таки до наших рук! Пане офіцере, оцей бреше в вічі вам. Це ж один з найнебезпечніших смутьянів-більшовиків! Це Тагіров!—швидко розповідає Атласов чехословакам.

Тагірова переводять до в'язниці і жорстоко катують. Проте, він не здається: йому щастить передати на волю листа, його беруть на поруки, він виходить з в'язниці і, не встигши навіть подякувати своїм визволителям, прямує пішки до Оренбурга.

Більшовики. Інтернаціональний полк. Бої з Дутовим і Валідовим. Революція ще переможе!

* * *

В 1911 році Афзал одержує від воїнського начальника папірця:—Ви, як військовозобов'язаний, мусите з'явитись на службу.

Афзала беруть до армії. Ешелон—і він потрапляє до Меджибожу, до 12-го Ахтирського полку.

Затягнутий у казенну форму, стрижений, Афзал нічим не відрізняється

від першого-ліпшого з солдатів своєї роти. Та в нього вже великий досвід конспірації, гуртківства, запальної роботи. Вперше йому доводиться діяти самостійно. Ну, нічого, навчитися й цього. О, він не буде нидіти в умовах царської казарми! Він хутко знайде своїх однодумців тут, на Україні!

Покищо його приводять до роти. В дверях канцелярії його зустрічає фельдфебель.

— Хто такий?—запитує той у дяка, що з Тагіровим.

— Новобранець. Мусульманин,—докладає дядько, татарин.

— Я башкір!—доброзичливо додає Тагіров.

Але фельдфебель дивиться на нього, як на божевільного. Що це таке? Рядовий наспілювався говорити, коли його не запитано?

— Сарт чи калмик, все одно будеш свинину їсти, татарська морда!—виствірюється фельдфебель. Власне кажучи, для початку, це тільки батьківське напучення.

— Е, та ти солдафон? Солдафон—значить дурень? З такими ще справа відносно легка,—полегшено думає Тагіров.

Ближчого ж часу Тагіров пробує набути собі авторитета в начальства. На заняттях з гімнастики він краще за всіх плигає через кобилу: йому, після чабанського життя, це дуже легко.

— Молодчага!—кидає йому фельдфебель.

І тут Тагіров сам собі псує всю справу:

— Нема за що!—відповідає він всупереч всім правилам субординації. І за це негайно ж дістає наряд поза чергою.

Але найгірше починається на славетній „словесності“. Тут Афзал, хоч він і знає трохи руську мову, і розвинений, та все ж таки плутає титули „височайших осіб“.

Фельдфебель примушує його за це іти гусячим кроком до печі, гукати у в'юшку:—Тагіров дурень!

Як це не дивно, але Афзал зовсім не падає духом. „Тоді почнемо справу з іншого боку: я прикинуся диаволом і

тоді мені легше буде налагоджувати зв'язки з своїми“.

Для початку Тагіров кілька разів привселюдно називає фельдфебеля: — Ваша імператорська величність!

Фельдфебель губиться. Він спереляку навіть затуляє очі. Ай, як невимовно солодко слухати таке! Потім він опам'ятовується, робить Тагірову рознос, і раз на завжди кидає стежити за ним: — Аджеж дитині видно, що він — просто невіглас.

За цей час Тагіров устигає познайомитись з кількома більшовиками його полку. Вони доручають йому гуртувати навколо себе солдатів-мусульман.

Приходить час присяги. Мусульмани розпитують його:

— А що нам зробить аллах, коли ми цілуватимемо прапора невірних? Чи не краще затулити очі в цей час, щоб аллах думав, що я не бачу, що цілую?

Ви дурні, — відповідає Тагіров. — Який там аллах?! Ви, хоч на... на цей прапор, аллах все одно нічого не побачить. Імо ж ми свинину і аллах нам по цей день за ці гріхи нічого не зробив. Ви краще, коли цілуватимете прапора, згадайте, що то прапор ворогів.

В 1913 р. Тагірова, як блискучого гімнаста, командирують до Києва на фехтувальну школу. Тут він, маючи від полкових більшовиків листа, зв'язується з запільною організацією і входить до лав більшовицької партії. Звідси починається його партійний стаж.

* * *

В самому розпалі імперіалістичної війни, в 1916 році, Тагіров опиняється в маршевій роті, у Проскурові. За його спиною — уже три роки роботи більшовика. Він уже знає, що значить нерухомо стояти в штрафному караулі з рушницею і з 72 фунтами піску в торбі за спиною. Уже два рази з тих частин, де був Тагіров, з його агітації дезертувала половина солдатів.

Маршеву роту тримають у конюшні, нашвидку переробленій під казарми. Поруч з нею ще цілі полки мобілізованих білобілетників, і в усіх них, оду-

рілих від вимушеної бездіяльності, одна мрія: — Кінчати б війну!

Так живуть вони в конюшні чотири місяці. Тагіров не втрачає часу марно. Ціла рота слухає його агітацію. Солдати з сусідніх частин часто приходять сюди і розносять палкі повстанські ідеї все далі й далі. Не вистачає лише якогось малого приводу, щоб стався вибух, щоб солдатська маса перевернула сторч свою бойову ділянку.

І от настає відповідальний момент. Унтер-офіцер побив хворого солдата. На його крики збіглася ціла рота. Унтера вбито. Тагіров і його партійний товариш Гільман розсилають посланців до сусідніх полків. З їх казарм до Тагірської роти біжать сотні солдат. Людська лавина прориває караули і суне до військового начальника.

— Доки триватиме це знущання. Доки нас вважатимуть за худобу? Коли нам дадуть гарний одяг? Коли нас почнуть по людському годувати?

Начальство викликає козаків і артилерію. Повстання приборкують, Тагірова і товариша Гільмана заарештовують як зачинщиків.

Гільмана розстрілюють. Тагіров рятується: він башкір, майже не знає руської мови. Робив те, що робили інші.

Він дістає п'ятдесят різок. О, він досі пам'ятає цю муку. Довгі місяці після кари він не міг спати спокійно — щоночі йому снилися обличчя катів, він прокидався від спогадів про глуху „дробь“ барабана. Але він не здався.

* * *

В 1922 році Афзал Мухетдінович — уповноважений контрольної комісії Тюркбюро ЦК ВКП(б).

Товариш Карклін, що тоді працював у Тюркбюро, каже йому:

— Товариш Тагіров, ви їдете до Хорезмської народної республіки. Там ви провадитимете чистку партійної організації.

Тагіров їде. Приїжджає до повпредства і наштотується на несподіванку, якої найменше чекав:

— Чистити нікого. У нас єдина партійна організація у повпредстві.

Здається, вперше в житті Тагіров розгубився.

Він надсилає Карклінові телеграму: „Чистити партійної організації неможливо за цілковитою відсутністю такої“.

Але відповідь Каркліна не менш класична:

— „Так ти її створи, а потім і чиститимеш“.

— Що ж, можна, — подумав Тагіров.

Він збирає відомості про структуру республіки. Де черпати придатні для більшовизму кадри людей?

Він дізнається, що Хорезмська народна армія в кількості 6 тисяч чоловіка, збудована за таким принципом: кожне село, в порядку розверстки, мусило дати певну кількість солдатів. Звичайно, сини багатіїв до армії не йшли. Вони купували собі заступників з шарів біднішого селянства, батраків таких, яким колись був сам Афзал. Еге, так це ж чудовий матеріал, чудова база для розгортання серед неї комуністичної роботи!

Тагіров організує радпартшколу. Він звертається до командування народної армії з проханням виділити йому двісті чоловіка учнів до цієї школи. Йому виділяють солдатів, тільки вибачаються, що не можуть відпустити їх без зброї.

— Так це ж тільки на краще! Я вже маю власну армію! Але почнемо з учби.

Тагіров дістає приміщення за містом, вчить своїх хлопців грамоти, розповідає їм про існування комуністичної партії, про ті завдання, які мусить мати бідняк-хорезмець в боротьбі з баями-експлуататорами. Хлопці дуже швидко піддаються агітації: адже їх вчитель розказав їм і дав прочитати по писаному те, що вони зазнали на власному життєвому досвіді бідняка.

Швидко Тагірову щастить створити комуністичний осередок, куди входять сто кращих його учнів.

Школу закінчено. На прощальному вечорі Тагіров збирає свій осередок і пояснює їм:

— Хлопці, ви роз'їжджаєтесь тепер назад по кішлаках. Майже в кожному з них буде тепер комуніст. Кожен з вас мусить згуртувати навколо себе бідноту. Поясніть їм те, чого я вас

учив ці місяці. Ви ж знаєте не гірше за мене, що і досі на чолі уряду у нас стоять багатії—аксакали і назіри. Отже, я колись ще дам вам сигнал діяти.

Час настав. Багатії, що були на чолі уряду республіки, скликають курултай, щось на зразок установчих зборів. Тагіров не спить: від кішлака до кішлака їдуть його посланці, передаючи комуністам—колишнім радпартшкольцям:—Афзала дає гасло, приїздить на курултай.

Сталося щось подібне на розгон установчих зборів у Петербурзі. Тагіров ставить на курултаї свої озброєні караули. З допомогою таких поважних „аргументів“ комуністичній частині курултая щастить вигнати з уряду назірів і настановити на їх місця бідноту.

— Ну, що ж, партію створено, радянську владу—також. Ми проголосили Хорезм соціалістичною радянською республікою. Я перевиконав завдання, дане мені Каркліним,—усміхається Тагіров, і надсилає Карклінові нову телеграму:

„Прошу дозволу розпочати чистку партії“.

* * *

Тепер прийшли інші часи. Голова башкірського ЦВК'у розв'язує інші проблеми: побудова залізниці Уфа-Ішим-бавво, що дасть країні нафту, спорудження заводів електромоторів, автомашин, остаточний розгром куркульських елементів, піднесення соціалістичного сільського господарства республіки.

Нарешті,—дальший розвиток башкірської літератури і мистецтва, бо товариш Тагіров, старіший письменник радянської Башкірії, що не кидав літературної роботи на жодному етапі свого життя,—ще й голова спілки радянських письменників Башкірії.

* * *

Афзал Мухетдинович закінчив свою розповідь. Він підводиться і стомлено гладить собі лоба.

— Отже, як ви самі бачите,—каже він,—у мене в житті нічого особливого не траплялось.

Уфа. III. 1934.

ПРО МОЛОДОГО ПИСЬМЕННИКА В РАДЯНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ¹

А. КОСАРЕВ

Найближчого часу відкриється Перший всесоюзний з'їзд радянських письменників. В зв'язку з цим у письменників і зокрема в молодих є потреба поговорити про підсумки виконання відомого рішення ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 р. — про нові шляхи розвитку радянської літератури, а також про її далішні завдання. Це дуже серйозна і відповідальна тема. Оскільки ми спеціально до неї не готувалися, то торкнемося тільки окремих питань роботи молодих письменників.

Чому ми молодих письменників виділяємо в особливу категорію? Молодий письменник — це ще несформований творчий організм, і тому він вимагає до себе підходу іншого, ніж до сформованого майстра. Ось чому ми виділяємо молодих письменників в особливу категорію творчих працівників і намагаємося вести серед них особливу роботу. В цьому є настійна необхідність. Як розквітаюча квітка вимагає особливого догляду, вчасного поливання, променів сонця, так і наш молодий письменник потребує до себе чуйного, уважного підходу і піклувань про його творче зростання, потребує допомоги й поради. Чому виникає така потреба? Ця потреба виникає тому, що молоді письменники відчувають гостру жадобу стати сильними майстрами, великими художниками слова. Ні в якому разі не можна виправдувати молодістю свою творчу слабкість, своє повільне творче зростання. Молодість — не вада, а при-

ємне відчуття. Прикриватися молодістю, грати на цьому нікому не радимо, це шкідливо для розвитку й зростання молодого письменника.

Менше образ і більше працювати над собою

Деякі товариші ставлять безумовно надмірні претензії на поблажливість і зайві вимоги на творчу опіку. Наскрізь шкідливо це для них же самих. Якщо вони хочуть дійсно стати майстрами, я повинен їм сказати: шукайте виходу, перш за все, в своїх власних силах, в самих собі! Нема чого вам себе прибіднювати, тим більше, що ви не такі вже кволі. Побільше віри в себе, в свій творчий колектив.

Судячи за історією літератури, справді найбільші світові класики ставали майстрами, не сподіваючись на заступників, а тільки покладаючись на свої власні сили. Ось вам приклад — живий Горький. Свою творчу путь він прокладав власним горбом, працьовитістю, своїм мізковим тренуванням. А в нас письменницька молодь часто про це забуває. Зате немає краю образам: то гуртки і об'єднання погано працюють, то галасують, що на авторів-початківців ніхто не звертає уваги, що їх не друкують і так далі.

Звичайно, в цих скаргах є велика частка правди. Але все ж, будьте ласкаві, візьміться попрацювати над собою, розбудити свої здатності, поменше надійтеся на чийсь допомогу і побільше надійтеся на себе. Писати за вас повинні ви самі, а не хтось інший. Тільки при

¹ Промова на нараді молодих письменників 3 серпня 1934 р.

такій попередній умові слід ставити претензії до громадськості, вимагати від неї законної допомоги.

На жаль, далеко не часто молоді письменники все це розуміють. Багато з них буває в мене. Як правило, всі скаржаться, що їх мало видають, що мало пишуть про них рецензій, що критика, нарешті, до них несправедлива.

Такий молодий письменник часто старається переконати, що такий-от редактор давно з ним — з письменником — не ладить, другий взагалі не порядна людина, а з критиком таким-от стосунки у нього зіпсовані і, нарешті, у видавництві сидить не видавець, а „топор“. Словом, усі в письменницькому середовищі його „переслідують“, хочать „звести“ з світу.

Тоді я звертаюсь до об'єктивності співбесідника і запитую його, що, мабуть, є й інші причини. Він вперто заперечує, доводить, що вся справа у каверзних підступах.

Іноді ж насправді маємо недоброзичливість молодого письменника до критики. Цілком природно, що людині неприємно, коли його критикують, інший, не зважаючи на справедливую критику, ображається. Однак треба вміти стримувати свої образи, навчитись панувати над своїми почуттями, бути об'єктивним до самого себе (з місця: Це важко!). Вірно, це не легко дається. Приємніш самому критикувати інших. Тому не що інше, як нетерпимість до критики, зарозумілість, а не чийсь підступ, є дійсною перво-причиною багатьох із цих скарг. Товариші не бажають помічати, що вони мало працюють над собою, поспішають опублікувати свою творчість, мало турбуючись про читача цієї необробленої сировини. Що напишуть, все тягнуть до редакції. Мимоволі співчуваєш редакторів: аджеж не все можна друкувати. Питається: куди ви поспішаєте? Що вам, їсти, чи що, нічого? Хіба у нашій країні немає можливостей дістати інший заробіток? Нащо дуже рано для свого віку письменницьку працю робите своєю основною професією?

Навчіться стримувати себе, не біжіть

зразу в редакцію, почекайте трохи, хай ваш твір відлежить, і через рік ви на свою річ подивитесь уже іншими очима. Від цього читач поважатиме ваше ім'я не менше, а тільки більше. Зараз же часто своє письменницьке ім'я ви розгублюєте між рядками слабих творів. Я певен, що ви поважаєте себе цілком досить і повинні поважати, тому дозвольте вам порадити не бути такими ласими до видавничого портфеля (аплодисменти). Стримайте себе хоч би на деякий час. Все це окупиться сторицею. Світові стовпи, класики і знаменитості, оскільки відомо, не мали того нездорового нахилу, якого набувають деякі молоді письменники, що тільки-но навчилися грамотно викладати свої думки. В нашому середовищі є чимало таких письменників, які друкуються рідко, але зате роблять вклад в літературу. Я певен, що вони приєднуються до моєї думки. Ви скаржитесь на критику. Вона права, використовуючи ваші слабості. Нащо ж вам самим лізти в пашу „левові“ своїми слабкими місцями (аплодисменти). Ось перше зауваження.

Вийти за межі молодечої тематики

Подруге, про тематику. Майже в усьому згоден з виступом тов. Караваєвої і ряду інших товаришів, що говорили про необхідність поширення тематики. Я про це не говоритиму, а зачеплюю це ж питання з другого боку. Склалося таке становище в літературі, коли молодий письменник пише неодмінно про молодь (з місця: Є деякі винятки). Дуже мало. І це не тільки в галузі літератури. Наші молоді, акторські колективи, молоді художники, скульптори теж в більшості користуються молодечою тематикою.

Звичайно, ми не проти того, щоб писати про молодь, якщо є до того смак і належні здібності. Однак, описувати те оточення, в якому перебуваєш, не так важко.

Мені здається, що в галузі тематики виявляється багато спроб піти по лінії найменшого опору. Письменники „оформлюють“ враження від навколиш-

ніх фактів і цим замикають коло своєї тематики. Більш „важких“ справ, зв'язаних з вивченням об'ємистих матеріалів, з мобілізацією власної творчої фантазії, з притягненням відповідного словника,—всього цього вони побоюються. Чи не доведеться, мовляв, тут надто багато працювати?

Тим часом ви зобов'язані спробувати описати не тільки вашу прекрасну юність, яка розквітає під партійним крилом, але й заглянути, наприклад, у минуле пролетаріату. При чому не спрощуйте сюжету, не вживайте заялужених образів, на зразок „лякана ворона на куш сідає“. В такого дотепу два-три століття за плечима (сміх). Молодим письменникам необхідно поширити тематику, вийти за межі тем про молодь; зрозуміло, це не виключає необхідності писати і про молодь, але все ж спробуйте перехопитися й через ці межі.

Може здатися дивним, що представник комсомолу виступає перед вами і радить не обмежуватися молодечою тематикою. Дивуватися не слід, бо в цьому є гостра потреба, бо комсомол дуже зацікавлений у зростанні молодих письменницьких кадрів. Адже не секрет, що деякі так звані „юнці“ по 10 років підряд набивають руку на молодечій тематичі. Це їхнє лінійне найменшого опору. Треба пробувати свої сили на інших темах. Треба пробувати свої творчі сили на іншому оточенні, ніж те, яке тобі знайоме; ніхто не каже, що це оточення погане, треба, проте, старатися опановувати незнайомі галузі, питання, речі. Письменник тим і відрізняється, що в нього повинен бути чуйний „нюх“, гострий зір, що допомагає проникнути в неприступні для багатьох галузі.

Не описувати героїв за одним редептом

Потрете, кілька зауважень про опис героя. Нам уже доводилося виступати в цьому питанні. Після дискусії комсомолу з колишнім РАПП в літературних творах з'явилися герої сучасності. Наче б усе гаразд. А втім рано радіти. Далеко не все гаразд. У нас створився

штамп в описові героя, шаблон (Аплодисменти). Героїв описують за ранжиrom і трохи тільки не з додатком посвідчення про те, що він дійсно ударник. Існують прості, вироблені рецепти. Береться завод, переважно гігант, підшукується ударника, бажано з орденом. Твір має такий вигляд: спочатку трохи біографії героя, потім кілька сторінок приділяється захопленню з приводу чудових машин, біля яких працює ударник. Потім — переказ популярного підручника про процес виробництва. Далі йде подив з ударної праці героя. Іноді додається до цього каталог книжок Маркса, Леніна, Сталіна на етажерці героя. І все завершується зворушливою картиною: на столі розгорнена книжка „Питання лєнінізму“. Це значить, що герой не встиг дочитати, поспішивши піти на роботу. Прочитаєш книжку і вона тебе не задовольняє, виходять іконописні герої, не такі, які є в нас у житті (аплодисменти, сміх). Суздальські богомази не гірше малювали свої полотна. Невже ж наша героїка така бідна, така обмежена, одноманітна? Ні. Тисячу раз ні! Нічого подібного!

Невже крім виробничої праці у нашого героя нічого немає. Ні, е! Поперше, праця наша казково прекрасна, а не така, як ви про неї пишете.

Ми — нове покоління переможного пролетаріату — любимо працювати, палаємо на роботі. Наша праця — творчість, будівничий акт. Тому ми працюємо, як ударники. Все це безперечно. Безумовно, що виробничий показник героїзму належить до одних з найважливіших. А проте наше життя надто багатогранніше, ніж це декому здається.

У нас є мальовничий відпочинок. У нас є величезне прагнення до мистецтва, до музики. У нас є невід'ємна потреба розваг. Ми любимо значно сильніш, яскравіш, мальовничіш, ніж покоління, що живуть за капіталізму. Ні про яке порівняння тут не може бути й мови. Ми — покоління дужих, нормальних, здорових почуттів.

У нас мальовниче сьогодні. У нас мальовничий побут. У нас є дуже красиві, розумні, енергійні й цікаві дівчата,

до яких ми залицяємося, якими захоплюємось. У нас є такі діти, яких у світі ніде не знайдеш. В нашому побуті закладені такі принципи, основи, про можливість яких не могли додуматися навіть представники утопічного соціалізму. Я говорю про принципи, на яких будуються особисті взаємини між будівниками соціалізму.

У нас є зразки гігантського, ніким досі неописуваного людського піклування один про одного, величезної чуйності, що бере початок від Леніна, від Сталіна. В той же час у нашому житті чимало прикладів, коли за паперами не бачать людини.

У нас дуже багато цікавого, красивого, яскравого, сформованого. Так давайте показувати людину в її діалектиці, в суперечностях її розвитку. Зрозумійте, що ударник — це багатогранна фігура, чужа штампі, шаблону.

Наше покоління цікаве не тільки своїми інтимними сторонами життя, що підносяться на ступінь ореолу, як це можна часто зустріти в буржуазній класичній літературі. Воно цікаве своїм бурхливим, в здоровому розумінні цього слова, яскравим життям, своєю динамічністю, своєю міцністю духу і волі, своєю безоглядною відданістю справі Леніна-Сталіна, справі соціалізму.

Само повяття про героя, про героїзм не стабільне, не штаповане. В ньому немає нічого абстрактно обмеженого і вічно сталого.

В момент добування влади ми мали одно розуміння героїзму, одних героїв. В момент руйнування буржуазного апарату ми маємо друге розуміння героїзму, інших героїв. В момент створення свого власного апарату, а потім в момент розгорнутого соціалістичного наступу на всьому фронті з'являються інші герої. Кожна епоха висуває своїх героїв і вкладає в них властиву їй сутність. Героїка наших днів глибоко насичена небаченими подвигами. У нас же письменники не вміють правдиво, художньо показати велике в „малих сіх“, у людях наших буднів.

Наша література повинна показувати життя у всій його багатогранності;

типи, герої повинні відображати багату практику наших повсякденних буденних перемог. Візьміть таке явище: у нас багато зразкових ударників, помімо колосальної роботи на виробництві, посилено працюють над своєю культурою, вивчають іноземні мови. Ви думаєте, що роблять це вони виключно з особистих мотивів стати культурними й грамотними людьми? Ні, не тільки це! Ці люди дивляться вперед, бачать, якої великої інтернаціональної ролі вимагатимуть від них наступні дні історії. І вони не хочуть бути беззбройними у цих наступних подіях.

Не прикривати героя, правдиво його описувати

Візьміть героя сучасної епохи — ударника. Відмінна риса його — організованість. Організованість веде його до перемоги на виробництві, організованість супроводжує його в його особистому житті. Життя цього героя організоване, бо без організованості — безглузда втрата часу, безглузда втрата глибоко насиченого, змістовного й мальовничого життя. А чи дає нам таких типів наша література? Далеко ні! У нас показують, я б сказав, надуманих героїв. Герой виходить так: день і ніч працює, не спить, не їсть, не відпочиває і при цьому — вічно, як ідіот, сміється. Ми комсомольців знаємо досить добре. Не причісуйте нас! Не прилизуйте нас! У нас дуже багато хиб. Наш читач цілком законно не вірить у такого героя, якого іноді ось так прикрашує література. Письменник недосить показує погані сторони, не показує динаміки боротьби героя з своїми хибамі, боротьби з своєю неорганізованістю, недисциплінованістю. В цьому зв'язку мені хотілося б навести вам наочну ілюстрацію з часів минулої імперіалістичної війни. Питається, чому німці, що билися проти всієї Європи, непогано витримували натиск своїх ворогів. Крім усіх інших причин, які тут не до речі розглядати, у кайзерівського державного апарату була колосальна організаційна

культура. Говорять, що навіть розпис руху поїздів, у зв'язку з війною в Німеччині не порушувався. А в царській Росії в той час на залізницях творилося якесь вавилонське стовпотворіння.

За роки революції наша країна далеко ступнула вперед. Відходить в область предання ходяче руське „авось“ Організаційній культурі навчили трудящих нашої країни більшовики, люди міцної волі й організованості. Більшовики відзначаються вмінням виконувати доручену справу з абсолютною точністю. Ми не хочемо виховувати базік. Базікам чуже розуміння організованості, чіткості й відповідальності. Наш герой — це людина культурна, підприємливий організатор, вождь трудящої маси, що володіє точними знаннями, знає математику, хемію, електрику, авіотехніку, людина, що вміє розмовляти іншоземними мовами, людина комуністичного діла, що знає Маркса, Леніна, Сталіна. Герой наш — це людина організована, точна, дисциплінована, працююча, — активний боець за партію, за її велику справу. Таких людей у нас багато. Вони є ведущими. Письменники повинні нам допомогти показувати їх.

В той же час треба о.олосити в літературі поза законом наявну розхлябаність, неорганізованість, недисциплінованість, безвідповідальність, які досі часто зустрічаються серед окремих груп комсомольців. Письменники повинні висміяти, ідейно знищити ці негативні якості.

Критика мусить допомагати творчому зростанню письменника

Кілька зауважень про нашу критику. Справедливо казав т. Юдін, що критика часто буває несправедливою. Я цього питання не буду докладно торкатися. Насамперед про суть критики. Треба особливо гостро підкреслити, що критикувати наше будівництво не з радянських позицій ми нікому не дозволимо. У нас же іноді дають право критикувати людям, що не мають на це ніяких підстав. За прикладом далеко ходити

не треба. Є в нас письменник Фадеев. У нього, зрозуміло, є багато недоліків, над виправленням яких він повинен працювати. Радянські читачі його знають, ряд його творів люблять. Він не погано писав про нас, про нашу партію, про нашу боротьбу. Він вклав посильне в нашу літературу і безперечно їй ще багато дасть. І ось звідкись узявся „критик“ Мірський і одним махом „викреслив“ його з нашої зростаючої літератури, „знищив“ Фадеева, як письменника. Пробачте, Мірський, підписувати „смертний“ вирок таким бійцям за радянську літературу, як Фадеев, ми вам дозволити не можемо, тим більше, що ви відмінно від цілого ряду бійців за нашу справу, підстав і права на це маєте, м'яко кажучи, дуже небагато (аплодисменти).

І часто-густо праві бувають наші молоді письменники, обурюючись із „критики“, що нагадує удар голоблею по голові. Така „критика“ не виховує письменника, а тим більше початківця.

Треба засвоїти, що критикувати радянського письменника треба як близьку нам людину, а не як ворога, критикувати для того, щоб дати йому можливість виправити свої хиби, допомогти критикою його подальшому розвитку, штовхати його на це, а не гальмувати злопыхательським бурчанням його подальше зростання, не угроблювати його. А тим часом у нашій критиці такі елементи упередженості, необ'єктивності є. Комсомол за питання критики ще не взявся в тій мірі, в якій він працює над питаннями поезії і прози. Доведеться, мабуть, і на цю галузь літератури звернути нашу увагу. Доведеться, мабуть, нам втрутитися в роботу тих товаришів, хто намагається взяти критику собі на відкуп. Не секрет, що деякі окремі критики так набили руку на цій справі, що критика, вірніше критиканство, стало їх основною професією. Тому в деяких з них притупилося почуття товариства, теплоти: раз критикувати, розуміють вони, значить — лаяти, бити, бурчати. Критика повинна бути переконливою, конкретною, вона повинна надихати,

виховувати, запалювати до нової творчості нашого письменника.

Живіть і боріться разом з масами

Наприкінці: в розмові з молодими письменниками виявляєш у декого з них якесь поспішання стати професіоналом-письменником, при чому дехто необгрунтовано, передчасно і при цьому сам підносить себе в сан професіонала-письменника. Ми вже говорили, що поспішаючи друкуватись, ви підмочете свій авторитет, своє письменницьке ім'я. І взагалі я не радив би вам „становитися“ професіональними письменниками, доки не стукне тому чи іншому з вас приміром 35 років (аплодисменти), незалежно від того, хоч би як добре ви писали. Обстановка професіонального письменника дещо інша, ніж вам потрібно, і це може часто-густо згубно відбитися на зростанні ваших творчих сил. Живіть разом з масами їх багатогранним життям, не замикайтеся в рамки вузького письменництва. Це раніше, та й то далеко не всі, старі письменники, притаївшись у напівтемряві свого кабінету, нишком „творили“. Чи живете ви повсякденним багатим життям мас? Треба прямо сказати, що далеко ні. Комсомольський актив, наприклад, живе куди багатшим, різностороннішим життям, ніж дехто з вас. Ви—молодь, але не такі вже молоді письменники, щоб не знати болючих сторін нашої літератури. Іноді молодий письменник, замкнувшись у свою личинку, неминуче гине. „Зanedужає“ людина на лірику і вмить перестає писати прозою. Більше його, чи бачите, ніщо вже не цікавить. Останнє життя для нього, чи бачите, тьмяне, одноманітне й скучне. Він, як ховрашок заривається у своєму „поетичному світку“. Самотою переживає образи, творить, „кудеснічає“, рідко зустрічається з ударниками, із знаменитими людьми нашої епохи, не в курсі нашого будівництва. В результаті—відстає від епохи, видихається і історія викидає його на задвірки літератури, як видавлену цитрину. А є й протилежні факти, коли людина живе бурхливим, яскравим життям епохи, творить сама

це життя, не збиралася бути письменником і з цієї причини стає ним.

Безперечно, ми не радимо вам удатися до якихось штучних заходів для „збудження“. Мова мовиться тільки про те, що письменник без практичного спостереження, без знання людської психіки, без любовного, докладного вивчення життя і людей, що його творять, не може бути добрим письменником. Треба почувати гостріше, жити боротьбою, вміти любити життя і ненавидіти його погані сторони. А у вас у декого виходить—любити не вмієте і ненавидіти не навчилися.

Ось чому шкідливо з передчасним званням професійного письменника відсиджуватися на самоті і тоскно „роздумувати“ про долю світобудови (сміх). Вам, молодим письменникам, треба впірнути з головою в життя, працювати разом з нами і на основі вивчення справжнього життя створювати високохудожні твори (аплодисменти).

Ми не проти професійних письменників, але ми проти того, що ви дуже рано іноді ними становитеся, не маючи на те достатніх підстав. Це гальмує і гальмуватиме ваше творче зростання, відкидатиме вас з передових позицій життя на його задвірки. Ніхто також не проти різних гуртків, усі за них, за поліпшення їхньої роботи. Ніхто не проти різних творчих об'єднань, не проти творчих дискусій. Тут ми цілком погоджуємося з тов. Ставським. Але ми всі проти того, щоб ви за рахунок роботи над собою, витрачали марно час у них. Гурток існує для того, щоб у ньому розбирали творчу продукцію і допомагали зробити її кращою. Але треба мати на увазі, що гурток, літературна група або об'єднання за тебе писати не будуть (сміх). Сам ти повинен писати—не надійся на інших. Гурток повинен допомагати, а ти сам, своїм горбом, впертістю й старанною працею створюй книжку. Гурток повинен тільки допомогти тобі мудрою колективною порадою. А основне—це самостійна робота. Коли ви це засвоїте і суворо цього додержуватиметесь, з вас вийдуть добрі прозаїки і поети (бурхливі оплески).

ЗА БІЛЬШОВИЦЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДИХ КАДРІВ РАДЯНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ¹

Г. РАШМІДІЛОВ

Одною з найбільш гострих, актуальних і пекучих проблем цілої радянської літератури, нашого літературного „сьогодні“ є проблема підготовки, виховання нових кадрів радянської літератури, проблема виховання літературної молоді, підготовки нашого письменницького молодняка.

Особливо гостро стоїть перед нами ця проблема на Україні, де чималий вплив на нашу письменницьку молодь, на українську літературу взагалі, мали буржуазні націоналісти.

Націоналісти, петлюрівці, махновці, різні псеудописьменники, шпигуни, дворушники, контрреволюціонери, що попротаскували на літературний фронт, поширювали, протаскували свою націоналістичну отруту, всіляко намагалися прищепити нашій молоді націоналістичний світогляд, виховати в неї „національну свідомість“, розпалити в ній „національні почуття“, підірвати в неї довір'я до нашої партії. Вони надьковували нашу письменницьку молодь на ті кадри радянських письменників, що проводили лінію партії в літературі.

Ми нещадно розгромили націоналістичну контрреволюцію, ми викинули геть за борт радянської літератури Ялових, Вишень, Досвітніх, Ірчанів і створили величезні можливості для успішного розвитку радянської літератури, для творчого зростання кожного радянського письменника.

Проблема літературних кадрів, виховання нових і нових письменників є важ-

ливим завданням нашої радянської літератури.

О. М. Горький, в своїй останній статті „Литературные забавы“, поставив на всю широчінь цю проблему виховання письменницької молоді, поставив завдання в роботі серед молодих письменників перед цілим фронтом радянської літератури, підніс це завдання на величезну принципову й політичну височінь.

Всі ми є свідками, а багато з нас безпосередньо відчуває ту величезну увагу, яку приділяє молоді, дітям, їх більшовицькому вихованню наша партія. Хто не знає того повсякденного любовного піклування про молодь, про комсомол, про дітей, яке виявляють у нас на Україні тов. Косіор і тов. Постишев. На жаль, на з'їзді письменників, який є величезною подією в історії української радянської літератури, при всій тій величезній позитивній роботі, яку проробив з'їзд, доповідачами питання про роботу з молодими письменниками, про виховання молодих кадрів, не було поставлено і загострено так, як це слід було зараз зробити.

І хочемо ми це визнати, чи не хочемо, це свідчить про недостатню ще увагу до цієї надто важливої й серйозної справи, зокрема і з боку Оргкомітету.

Адже й справді, не можна було не загострити це питання на з'їзді, особливо зараз, після статті Горького, після того, як стало відомим, що на Всесоюзному з'їзді радянських письменників стоїть спеціальна доповідь про роботу серед молодих письменників, після того, коли видрукувано статут спілки радян-

¹ Промова на Першому всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

ських письменників, який також зазначає, що завданням спілки є:

... „виховання нових письменників з робітників, колгоспників і червоноармійців шляхом пропаганди художньої творчості в широких народних масах, передавання молодим письменникам творчого досвіду кваліфікованих письменників і критиків“.

Отже, потрібна більша увага й піклування за нашу літературну молодь, за її виховання, потрібна повсякденна робота з нею.

Для кожного з нас близькими й зрозумілими є ті величезні успіхи, що їх дійшла під керівництвом партії наша українська радянська література до Першого всеукраїнського з'їзду радянських письменників.

Сам цей з'їзд є наочною, яскравою демонстрацією цих величезних успіхів української радянської літератури.

Головним підсумком нашої роботи є те, що українська радянська література збагатилась, особливо за останній час, новими високохудожніми творами, новими іменами, є те, що, розгромивши націоналістів, шкідників, ми розчистили ґрунт для швидкого творчого зростання нових літературних кадрів.

Радянські письменники щільніш згуртувались навколо партії, нанесено разучі вдари всяким елементам групівщини, хоча її ще не добито до кінця, хоч залишки, рецидиви її ще є.

Успішно проходить процес консолідації творчих сил української радянської літератури. Художня література у нас стає дедалі більш величезною матеріальною рушійною силою, могутнім знаряддям у вихованні широких мас, зокрема у вихованні нашої молоді. Ці успіхи відомі всім, цього пройденого етапу ніхто у нас не відбере, й цілком правильно, що на цьому з'їзді ми наголос робимо на тих недоліках, які є в нашій роботі. Адже, для кожного радянського письменника зрозуміло, що ми вступили зараз в такий етап соціалістичного будівництва, який вимагає від наших радянських письменників високої художньої й ідейної якості творів, заглибленої роботи над новою тематикою з новою проблематикою. Зросла й зміцніла

творчість наших молодих письменників, зокрема письменників - комсомольців. Комсомольці-письменники особливо за останні роки стали промовляти більш голосно в нашій радянській літературі, зокрема на ділянці поезії та драматургії. Не будемо ще раз називати прізвища, вони відомі, про них писала вся наша преса, вони виголошувались доповідачами й багатьма промовцями. Слід підкреслити тільки, що саме в цьому творчому зростанні нашої літературної молоді особливо помітні величезні успіхи й досягнення нашої партії на терені радянської літератури.

Все це так.

Але, коли читаєш останню статтю Горького, яка викриває низку болючих питань, що є серед наших молодих письменників, то бачиш перед собою окремі живі постаті наших молодих письменників, то вимальовуються ті значні недоліки, що є у нас у роботі серед молодих письменницьких кадрів, у їх вихованні.

Справа, звичайно, не тільки в окремих фактах побутового розкладу. О. М. Горький по суті цією статтею ставить питання взагалі про нашу літературну молодь, про її виховання. Ця стаття ставить цілу низку завдань перед письменницькими організаціями, перед комсомолом і перед нашою критикою.

Декому з наших молодих письменників здавалося, що стаття Горького викрила факти розкладу окремих письменників, факти богемщини, при чому не в нас, а в Москві, це, мовляв, нас не стосується при чому тут письменницька молодь України?

Ці товариші не зрозуміли суті статті Горького. Питання, порушені в ній, стосуються й наших молодих письменників.

І от хочеться в світлі питань, поставлених О. М. Горьким показати окремих наших молодих письменників, проаналізувати нашу роботу серед літературної молоді.

Та насамперед кілька слів про так звані поганенькі звичаї, про елементи групівщини, про поділ на „наших“ і „не наших“, про принцип так званих „своїх людей“.

Групівщини, на жаль, ми ще цілком не вижили. Деяка частина товаришів

не позбулися ще всього старого, що тяжіло над ними, не вижили ще цілком елементів безпринципної групівщини, не зрозуміли величезної шкоди, яку завдає вона розвигтові радянської літератури. Це нам показала зокрема творча нарада комсомольців-письменників при ЦК ЛКСМУ.

На цій нараді ми показали всю шкідливість групівщини, витягли її на поверхню такою, як вона є, показали конкретних людей, що хворіють ще й досі на неї, показали до чого вона може привести, продемонстрували всю непримирненість, з якою ЦК ЛКСМУ вів і буде вести далі боротьбу з нею. І слід відзначити, що ця нарада при ЦК ЛКСМУ відіграла значну позитивну роль, зокрема в боротьбі з залишками групівщини. Про це свідчить заява т. Шеремета, перегляд де в чому своїх позицій т. Проня, останні правильні, партійні виступи Павла Усенка.

Добиваючи до кінця групівщину, ми повинні більше дбати за створення дружньої, теплої, товариської обстановки для роботи, для творчого зростання наших письменників, зокрема молоді.

В нашу роботу з молодими письменниками, в справу висунення і виховання їх треба внести певні корективи.

Хіба в нас не трапляється часто так, що молодого письменника, який ще не стає на ноги, який лише починає писати й друкуватись ми

„то вознесем его высоко,
то в бездну бросим без стыда“,

то висунемо, похвалимо не по заслугах, то кинемо, забудемо за нього, не працюємо й не виховуємо його. Неправильною, навіть шкідливою є така практика, коли молодого письменника, який написав кілька віршів, або один-два нариси, повісті чи оповідання, який щойно прийшов у літературу, і в кращому випадку випустив одну збірку, знімають з виробництва, відривають від виробничого й громадсько-політичного життя, від пролетарської бази й того оточення, яке сприяло б швидкому творчому зростанню цього молодого письменника, яке наснажувало, прой-

мало б його творчість справжнім життям, і роблять професіоналом-письменником.

Часто такого молодого письменника, що не пройшов ще певної виробничої й життєвої школи, не дістав пролетарського гарту, не набув письменницької кваліфікації, „возносять високо“, захваляють, співають йому багато дифіраблів в той час, коли йому треба ще багато й багато вчитись, щоб стати справжнім радянським письменником.

Оця надмірно рання професіоналізація, відрив молодих письменників від виробництва, від здорового оточення й є основною причиною тих нездорових явищ, що помічаються серед деякої частини нашої літературної молоді.

У нас чимало є також фактів, коли молодого товариша, який тільки-тільки почав писати, але який не має ще певного рівня знань, культури, освіти, беруть зразу на відповідальну роботу, у видавництва, редакції літературних газет, журналів тощо, на роботу, яка йому явно не під силу й цим також псує товариша й часто засуджують його на провал.

Все це можна продемонструвати на окремих живих людях, на окремих наших молодих письменниках.

Думаю, що вони не ображатимуться, коли я буду називати імена й говорити для декого може б і не такі вже приємні речі. Адже в нас єдине бажання — допомогти цим товаришам і докорінно покращити нашу роботу серед молодих письменників.

Ну, от взяти хоча б Давида Вишневського. Він працював раніш на ХЕМЗ'і. Починає писати. Його зразу й „намацали“. Не встиг Вишневський ще випустити хоч одну книжку, як його знімають з заводу, він відривається від виробництва, потрапляє в літературні кола, починає працювати у Харк. філії ВУСПП'у, потім редактором видавництва „Молодий Большевик“ і зараз працює в редакції „Історії заводів“.

Д. Вишневський досить здатний молодий письменник, але культурний і політичний рівень його низький, працює над собою він мало, а від виробництва відірвався надто рано. Саме цим і

можна пояснити те, що повісті його „Брак“, „Лінія сплетінь“, „Обрії“ ще дуже низької художньої якості. Повість „Брак“ дуже примітивна, схематична. Сюжет в повістях Вишневецького здебільшого неопрацьований. Мова суха, гумова, часто дубова.

Вишневецький сам признається, що мало читає, мало працює над собою.

Отака швидка професіоналізація, відрив від виробництва, звичайно, позначились на Вишневецькому, що має дані для творчого зростання.

Вишневецькому треба багато працювати над собою, набути літературних знань, позбутись схематизму, штампу, підвищити мовну культуру в своїй творчості.

Для таких, як Вишневецький, можна дати одну пораду: або назад на виробництво, або на учобу. В усякому разі мова має йти про створення потрібних умов для культурного, політичного і творчого зростання молодого письменника.

З великих харківських заводів виїшла ціла фаланга молодих письменників, серед них т. Фельдман, робітник ХПЗ. Випустив, здається, одну книжку „Радість“. Слабенька. Його не в міру похвалили. Фельдман вирішив для себе: я письменник, навіщо мені виробництво. Кидає завод. Також залучається до професіоналів-письменників, переходить як кажуть, „на подножний корм“, вирішає, що може заробляти літературною працею. Фельдман не працює і не вчиться. На ньому особливо помітний шкідливий вплив швидкої професіоналізації. Відірвавшись від виробництва, не маючи твердого заробітку, Фельдман засмоктується богемщиною. Він один із учасників буйної хаторгівської вечірки, яку ледве припинила міліція. Дістав догану від комсомольського комітету. Дуже часто Фельдманові доводиться позичати у товаришів на обіди і вечерю. (К у л и к: „Йому, щоб заробляти літературою, треба ще років 5 мінімум попрацювати над собою“).

Правильно!

Отже, куди піде далі цей молодий письменник, якщо ми не виправимо, не скоректуємо його творчий і життєвий

шлях? Не тяжко зрозуміти, що за такого стану дуже швидко можна потрапити під вплив класового ворога.

Богемщина, пияцтво, в яких брав участь і Фельдман, — досить серйозні сигнали. Мимо них пройти не можна. Самим правильним і найбільш корисним для Фельдмана буде повернення на виробництво.

А ось Арон Копштейн. Він колишній вихованець дитбудинку. Працював у Херсоні на заводі ім. Петровського. Дуже добре, скажете ви, що колишній безпритульний потрапив на завод. Хай працює, загартується, вариться в пролетарському котлі, формує пролетарську ідеологію. Так, ні ж. Ось Копштейн починає писати вірші. Його зразу ж занесли до „лику“ письменників. Здається з легкої руки самого т. Кулика Копштейна було викликано з Херсону для роботи відповідальним секретарем „Літ. газети“.

Але чи був підготовлений Копштейн для цієї роботи? Як виявилось — ні. Довелось звільнити його від цієї роботи. Пішов працювати у видавництво „Молодий Більшовик“ консультантом. Теж пороку не вистачило. Звільнили. Зараз працює в газеті „Молотарка“.

Копштейн досить талановитий молодий поет. Його збірка поезій „Хочемо, працюємо, можемо“ — це свіжа, бадра, життєрадісна поезія. Але його також зіпсували, надто рано упхнули у лави професіоналів-письменників.

І у Фельдмана, і в Копштейна „основним дезорганізуючим началом є відсутність твердого заробітку. Заробітки від випадку до випадку формують і побут“ (Горький).

За останній час ім'я Копштейна також зв'язується з богемщиною. А богемщина — це ж один із проявів впливу класового ворога на нашу молодь.

До таких же молодих письменників, що кинули виробництво і „шукають притулку“, належить також Ружанський. Він написав щось із три вірші в періодичній пресі. Взяли на роботу в „ЛІМ“. Кинув. Блукає. Кажуть, що пиячить. Ним мало хто цікавиться. За цих умов Ружанський зможе знайти притулок не там, де слід.

Як бачимо, хворобливі явища є й серед наших молодих письменників, тобто стаття Горького має відношення й до молодих письменників України. Значна частина нашої літературної молоді, відірвавшись від виробництва, не маючи ще певного культурного багажу, ставши професіоналами-письменниками, перестала вчитись, творчо зростає надто повільно і, відірвавшись від одного берега, від виробництва, не пристала ще до другого берега, до здорового творчого колективу радянських письменників. Ця частина молоді „висить в повітрі“ і часто піддається різним не нашим, богемським впливам.

Псує молодих письменників також надто швидко висування на такі роботи, на які вони не підготовлені і на яких потім провалюються. Стан такого висунутого молодого письменника можна порівняти з станом людини, яку урочно підкидають на руках вгору раз, другий, а, підкинувши в третій раз, розбігаються хто куди.

Хіба мало у нас фактів, що молодого письменника висунуть, підкинуть вгору, похвалять, а потім всі розбігаються, не вносять корективів у нашу роботу з молоддю. У нас ще бракує достатнього, повсякденного піклування за кожного нашого молодого письменника, за його навчання, творчу роботу, підвищення письменницької кваліфікації. Комсомольські організації не ведуть ще відповідної роботи серед письменницької молоді, часто не знають всебічно їхнього життя.

Є в нас група молодих письменників, до яких відносяться слова в статті О. М. Горького:

„Зникає самодисципліна. Люди мало або зовсім не працюють, перестають вчитися, палко закохуються в себе й

вірять в непереможну силу таланту. Некультурність підноситься часом до чесноти, бо на тлі некультурності талант стає нібито дивний“.

Ось Борзенко, вийшов з ХПЗ. Колишній вихованець „Пролітфронту“. Написав, здається, два романи (1931-34 рр.) „Золотий шлях“ і „Залізобетон“. У нього особливо помітне надмірне перебільшення свого „я“, „гіпертрофія індивідуального начала“. У т. Борзенка випирає анархо-індивідуалістична самозакоханість, елементи чванства, задержаності.

Зневажливо, з висока ставиться Борзенко до критики. „Критика про мене багато писала, але я сам ще більше знаю“ (виступ на нараді в ЦК ЛКСМУ). Що нам, мовляв, критика, ми й самі знаємо, ми „сами с усами“.

У Борзенка та в інших ми часто якраз бачимо бажання „щегольнуть“, „удивить“ своєю нібито культурністю, начитаністю, знанням класиків. Ну, приміром, хоч би тим, що навести епіграму з Гейне, з світових класиків, хоч знання Гейне обмежується у них знанням цієї епіграми.

Борзенко малодисциплінований. Кво-ло зв'язаний з комсомольською організацією.

Іван Калянник також виявляє самозакоханість у свою творчість. Хоч після своєї першої книжки „Риси обличчя“, написав ще здається п'ять, але дуже повільно зростає. Мало працює над собою. Богемствує. Від нього часто тхне горілкою.

Шутов—досить здатний письменник. Але також мало працює над собою. Богемщина також його близький супутник.

Шутов і Борзенко, що „палко закохані в себе і вірять у непереможну силу свого таланту“, після того, як наша критика вказала на їх помилки, на окремі зриви в їх творчості, після того, як деякі речі їх не прийняли до друку, вирішили переключитись на російську мову. На Україні нас, наші таланти, мовляв, не визнають, але визнають в Москві, Ленінграді. Почали перекладати свої речі з української на російську мову. Звичайно, ми б лише вітали те, що наші

письменники зв'язуються з Москвою, Ленінградом, друкуються там. Але тут у т. т. Борзенка і Шутова виявляється нездорове, чванливе ставлення до критики, вперте невизнання своїх помилок. Відкіля це все у Борзенка, Каляникова, Шутова? Хіба не ясно, що тут позначились класово-ворожі впливи на нашу письменницьку молодь.

Над деяким з них ще й досі тяжать пролітфронтівські ідеї, дехто попав у полон анархо-індивідуалістичної самозакоханості. А це молоді товариші, досить талановиті письменники, вони мають дані для свого творчого росту. Але вони вимагають до себе більшої уваги, партійно-комсомольського виховання, гострої критики їх помилок і допомоги в тому, щоб виправити, вирівняти лінію їхнього творчого й ідейного зростання.

Окремо, але в плані тієї ж таки статті Горького, кілька слів про Саву Голованівського. Це досить талановитий комсомолец-письменник, що має вже досить значну поетичну продукцію, що давно друкується і має чималий літературний доробок.

Але С. Голованівський певною мірою хворіє на чванливість, самозакоханість у свій талант. Також вірить в свою непереможну силу, дуже недолюблює критику й самокритику. Голованівський ще повільно звільняється від формалістичних впливів.

Його поезія часто зовні красива, звучить дуже гарно, але за цією красою, за різними словесними викрутасами, за словесною еквілібристикою, за формалістичними вправами, часто криється ідейна пустота, а то й політичні зриви, неправильні твердження й трактування. Взяти хоч би збірку поезій Голованівського „Тисяча друзів“. Тут ми маємо не мало формалістичних вправ, ряд політичних зривів, неправильне сприймання дійсності.

Ось вірш „Із листів про дорогу“. Дорога тут у Голованівського це символ нашого будівничого шляху, нашої дійсності.

Він пише:

— О, велика дорого,
Дорога підйомів найвищих
і отруйних падінь,
і сподіванок знятися знов!

В планометрії ліній твоїх,
на високих твоїх бойовищах,
як перлину в гною,
відшукали ми пакт про любов.

Коли спробуємо розібратись про що тут іде мова, то нас має зацікавити: що то за „отруйні падіння“ на нашій дорозі, на шляху соціалістичного будівництва? Про що тут іде мова?

„Пакт про любов“, „як перлину в гною“ відшукали ми де?—В житті, в нашій дійсності, або за словами поета.

„в планометрії ліній твоїх,
на високих твоїх бойовищах“

Тобто наша дійсність, життя порівнюється тут у поета з гною, а любов—то перлина.

Хіба не ясно, що це образ неправильний, плутаний, малозрозумілий.

У вірші „площа Дзержинського“ ми читаємо:

„Ця розпластана площа,
як рівно замерзлий потоп.
Цей величний майдан,
що безмір'ям наділений зроду...“

Ось вам образ—площа „як рівно замерзлий потоп“, а величний майдан Дзержинського у Харкові чомусь у Голованівського зроду наділений „безмір'ям“. Чому зроду? Хіба не ми, хіба не більшовики й харківські робітники збудували цей справді величний майдан?

Або ось вам ще образ:

„Ми щоденно чекали
тієї хвилини, коли
насторбучений бубон
обдертого сонця ударив“.

Спробуйте уявити цей образ, коли „насторбучений бубон обдертого сонця ударив“.

Тяжко? Я теж думаю, що тяжко.

Можна було б навести ще багато подібних прикладів.

У поемі „Василь Найда“ Голованівський, коли подає завод, то вживає таких образів, як „заводова тьма“, „стогне завод у корчах залізних“. На заводі в нього якісь несамовиті рухи, божевільні звуки тощо.

Або ось навіть брехливе твердження поета про нашу дійсність:

„поряд з своєю крайною голою
не можна багато копатись в собі“
(Книга поезій, 268).

Отже, як бачимо, у Сави Голованівського є ще формалістичні викрутаси, заумна, часто нікому незрозуміла мова і певні політичні зриви.

Чому ми на цьому тут зупиняємось, може де в чому повторюючи вже відомі речі? Нам хочеться показати причини цих недоліків у творчості Голованівського, не обмежуючись простою констатацією окремих недоліків і помилок поета.

Головна причина в тому, що Голованівський мало ще зв'язаний з нашою дійсністю, зокрема з життям, роботою, боротьбою Ленінського комсомолу. Голованівський як слід не знає нашого багатогранного життя. Він часто більше спостерігає його, ніж сам бере в ньому активну, повсякденну участь, він бачить лише зовнішні процеси. І тому поверхово показує сучасність і часто змушений поринати в спогади про минуле.

Голованівський майже не буває на фабриках, заводах. Він не виїжджав на село, не знає справжнього життя колгоспів, радгоспів. Він не може, звичайно, ясно собі уявити всієї тієї велетенської роботи, яку провадить партія на селі.

Голованівський виїздив за кордон, був в Італії, Туреччині, Німеччині—це не погано, але він не виїздить на заводи, в колгоспи, радгоспи, не вивчає справжнього життя. Це помітно на кожному кроці його творчості.

До того ж у Сави Голованівського чимало є чванливості, самозакоханості, недисциплінованості, про що писав Горький, як про недоліки молодих письменників. Він майже не бере участі, або бере кволу участь у житті комсомольської організації письменників.

Одною з причин недоліків у творчості поета є те, що він мало працює над собою, мало читає. Він міг, наприклад, на питання: „що читав з марксистсько-ленінських творів“—відповісти, що читав Леніна „Імперіалізм і імперіокритицизм“ (!!).

Голованівському треба вижити ці елементи чванливості, більше прислухатись до критики, більш органічно включитись в життя, в роботу ленінського комсомолу, більше працювати над собою. Тоді він швидше позбудеться елементів формалізму й даватиме продукцію вищої ідейно-художньої якості. А всі дані в Голованівського для цього є.

Я не зупиняюсь тут на величезній позитивній творчій роботі молодих письменників, на тій дедалі більшій ролі, яку відіграють вони в українській радянській літературі. Про це вже багато сказано. Нам хотілося б зупинитись, у світлі статті тов. Горького, на тих недоліках, хворобах, що є серед нашої літературної молоді. Звичайно, величезною помилкою й наклепом на наших молодих письменників було б сказати, що всі вони розкладаються, пиячать, не вчать, не працюють над собою. Мова йде лише про окремих товаришів, мова йде про окремі елементи тих нездорових явищ, що є серед молодих письменників, які треба якомога швидше виживати, з якими треба вести нещадну боротьбу.

Нам треба посилити роботу з молодими письменниками всіма лініями: лінією Оргкомітету, комсомолу, профспілок, видавництва, редакцій літературних газет та журналів і лінією нашої критики. Треба оточити нашу письменницьку молодь повсякденною увагою, допомогою, підтримкою, створити всі потрібні умови для учоби, для творчого зростання. Товариська критика повинна допомогти письменникам виправляти свої помилки й зриви.

Дорослі, кваліфіковані письменники, представники нашої старшої літературної генерації, мають більше уваги приділяти молоді, тримати з нею постійні зв'язки, давати молодим письменникам поради, вказівки, робити критичні зауваження про їх творчість, допомагати в опануванні класичної спадщини, вчитись у Горького ставлення до молодих кадрів нашої літератури. Потреба вчитись дуже гостро стоїть перед молодим письменником, особливо комсомольцем. Це питання треба розв'язати конкретно. Кожен молодий письменник повинен

вчитися в якому-небудь навчальному закладі.

Між іншим, у нас деяка частина молодих письменників і не виявляє особливого бажання піти на учобу. Їм здається, що піти вчитись в учбовий заклад, це значить розписатись у тому, що ти людина ще невчена, неписьменна, що ти ще не письменник. А тим часом дуже багатьом саме в цьому корисно було б розписатись, тоді б вони, повчившись, може стали б справжніми письменниками. Письменницькі й комсомольські організації повинні подбати про кожного молодого письменника й продумати, як і де йому краще вчитися.

Слід вітати ініціативу харківських комсомольців-письменників, що організували Університет культури. Але треба як слід організувати його роботу, а то щось про нього нічого не чути.

Наші видавництва, редакції газет, журналів повинні вести спеціальну роботу серед молодих письменників, організовувати консультації, попереднє читання перед робітничою й комсомольською аудиторіями їхніх творів, розбір творчих планів і задумів. Більше уваги ми повинні вимагати до творчості молодих письменників від нашої критики. При чому критичні огляди, рецензії повинні бути більш критичними, не захвалювати письменника, більш глибоко аналізувати його творчість. Треба посилити виховну роль критики.

Загалом критика дуже мало приділяє уваги літературній молоді. Якщо інколи вона й „ощасливить“ того чи того молодого письменника своїм виступом, то виховне значення цих виступів ще дуже незначне. Вона або надто захвалить письменника, зробить його прямо генієм, або так побігає поверх його творчості, скаже про письменника лише дещо, між іншим, скаже так, що від цього дуже мало користі для літератури взагалі і для даного письменника зокрема. Дуже часто трапляється так, що критика, виступивши на початку творчості окремих молодих письменників, потім забуває про них, не стежить за їх творчим шляхом, за дальшим зростанням цих молодих письменників. Таким

чином знову ж зводиться нанівець виховний характер критики. Молоді кадри радянської літератури треба виховувати. Самопливом цієї проблеми не розв'язати. І в цьому ми повинні незмірно піднести роль нашої критики.

Адже вона має сприяти піднесенню на вищий рівень всієї художньої літератури виховання кожного нашого радянського письменника.

Повсякденну увагу, чулу, теплу товариську підтримку молодим письменникам повинні подавати комсомольські організації.

Треба щоб керівники організацій, в першу чергу секретарі обкомів, міськомів не посилались на перевантаженість, а знаходили час займатись, цікавитись літературою, приймали молодих письменників, розмовляли з ними, цікавились їх життям, творчою роботою.

Комсомольські комітети в порядок денний своєї роботи повинні вносити такі питання як робота з молодими письменниками, художниками, як творчі доповіді комсомольців-письменників, як обговорення окремих творів, окремих книжок виданих молодими письменниками. Комсомольські організації повинні слідкувати за життям, творчістю кожного молодого письменника.

Наш літературний молодняк повинен повсякденно відчувати вплив, допомогу, повсякденну увагу до себе комсомольських організацій. Справу треба поставити так, щоб коли в того чи того молодого письменника, особливо комсомольця, є якісь болючі, хвилюючі, питання, то він знав, що, зайшовши в комсомольський комітет, зустрівшись з керівниками комсомольської організації, дістане допомогу й підтримку.

Роботі з молодими письменниками, їх вихованню нам треба навчитись у видавництва „Молодая Гвардія“. Там є великий і цікавий досвід.

Видавництво „Молодий Більшовик“ повинно налагодити повсякденні зв'язки з „М. Г.“, які досі ще, на жаль, кволі, налагодити обмін досвідом як видавничої роботи, так і роботи з молодими кадрами письменників.

Перший всеукраїнський з'їзд радянських письменників майже збігається з XV-річним ювілеєм комсомолу України. П'ятнадцятиріччя ЛКСМУ—це свято не лише комсомолу, а всієї пролетарської громадськості. Адже комсомол—це найближчий помічник великої партії Леніна-Сталіна, комсомол—це активний учасник соціалістичного будівництва, це велика революційна сила, це ціла армія молодих бійців революції.

Цей ювілей ставить перед радянськими письменниками України цілу низку завдань. Перше, що ми висуваємо як вимогу перед радянськими письменниками—це сплатити по векселях, які вони дали комсомолові, реалізувати численні свої обіцянки перед комсомолом і молоддю. Не хочеться тут за такого піднесеного стану, за тієї певної урочистості, яка утворилася на з'їзді, псувати настрої окремим товаришам і нагадувати їм про їхні нездійснені обіцянки. Але їх треба виконати. Треба, щоб слово радянського письменника було серйозним словом, яке не кидається на вітер і яке здійснюється на практиці. Радянські письменники в зв'язку з XV-річчям повинні взяти на себе також деякі додаткові зобов'язання.

Вони повинні показати в художніх творах славне минуле, героїку ленінського, двічі червонопрапорного комсомолу, створити художню історію комсомолу. Адже комсомол, його багатогранне життя в нашій літературі ще як слід не показані. Те, що є,—це лише перші спроби. Радянська література повинна бути мобілізована на те, щоб в художньому слові, образі, творі показати нашу сучасну молодь, молодого героя нашого часу, людей більшовицького гарту, людей сталінської епохи, близьких, рідних нам, вихованих комсомолом, дати образи Каманіних, Усикіних, Ляпідевських, образи, що захоплювали б, хвилювали б, кликали б до боротьби й перемог.

Але ці образи повинні бути не надуманими, не схематичними, не плакатними, а живими, такими, якими вони є, рідними й близькими, що викликають почуття глибокої любові до них і до нашої батьківщини, яка виховала таких людей.

Комсомол, робітничі й колгоспна молодь чекають від радянських письменників творів, які б з великою художньою силою, в зрілих ідейно-художніх образах відтворили пафос соціалістичного будівництва і героїзм молодого покоління революції, яке під проводом ленінської партії бореться на всіх фронтах розгорнутого соціалістичного наступу за побудову безкласового соціалістичного суспільства.

Постанова ЦК ВКП(б) про викладання історії, географії в школі, ставить певні вимоги і до наших радянських письменників. Дати історичний роман, допомогти художніми творами зрозуміти нову географію нашої великої, неосяжної радянської країни, показати багатства Сибіру, Магнітогорська, Кузнецька, Біломорський канал, Караганду, нові краї, області, райони і т. д.—все це повинно стати одним з невідкладних завдань кожного нашого радянського письменника.

Велику увагу слід віддавати нашій оборонній тематиці, творам, що підносили б безмежну відданість нашої молоді соціалістичній батьківщині, що викликали б усе більшу любов до неї, все більшу готовість обороняти її до останньої краплини крові.

Для комсомолу, для молоді, що культурно ввесь час зростає, потрібні твори, які збагачували б її знанням нових досягнень науки, техніки, культури. І от перед кожним радянським письменником, перед усім нашим літературним фронтом стоїть гостро проблема зближення науки й літератури, відображення нових велетенських наукових проблем, наукових досягнень у нашій художній літературі.

Та творча перебудова, яка почалась у нас на Україні, на нашому літературному фронті, та гостра критика й самокритика, яка розгорнулась у нашій українській радянській літературі, та величезна увага, яку приділяє партія, комсомол, робітники наших фабрик і заводів радянській літературі,—створюють такі умови, за яких дедалі швидшими, більш розгорнутими темпами ітиме творення великої соціалістичної літератури нашої великої сталінської епохи.

ЩЕ РАЗ ПРО ПОЕЗІЮ¹

Л. ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

Товариші поети! Кожен з вас прекрасно розуміє моє становище. Представникам нашого цеху важко виступати на з'їзді. Важче ніж прозаїкам, ще важче ніж драматургам. Хоч і прозаїки і драматурги зазнали тут гострої критики, але нам найбільше довелося вислухати прикрих закидів, і тим прикриших, що більшість з них були цілком справедливі.

Тов. М. М. Попов вказав нам на той маловтішний факт, що ми відстаємо більше, ніж будьяка дільниця літературного фронту.

Ми до останніх хвилин втішали себе думкою — „А може ж таки ми не відстаємо? Якість шукань у нас вища ніж у прозаїків? Значить ми передовіші!“

Ми шукали самозаспокоєння, в цьому треба признатися. Яке значення має якість шукань, коли результат цих шукань малозначний і коли шукання йдуть не в тому напрямі, в якому слід було б?!

Це ж очевидний факт, що наша поезія ще не стоїть на належній височині, не задовольняє тих вимог, які до неї ставить нове життя, рівень нашого соціалістичного будівництва.

Ось через що треба привітати ту різку критику, якій піддав тов. Хвиля в своїй доповіді наші лави. Критика ця була дошкульна і тим цінніша, що тов. Хвиля критикував, не зважаючи на особи, від малого до великого, від луганських початківців до Кулика й Тичини, для всіх знаходив гостре слово, у всіх знаходив хиби, хиб тих не за-

мазував, часом навіть забував про позитивну сторону роботи того чи іншого поета, чи всієї нашої поезії.

Я ще раз хочу підкреслити, що тов. Хвиля правильно зробив, поставивши перед нашою поезією великі вимоги, нагадавши нам про те, що ми ще не здійснили цих вимог і не подолали відставання.

Цим самим він спрямував нас на шлях так потрібної нам самокритики, примусив бути більш одвертими, критикувати і себе і інших.

Отже мені здається, що я зроблю правильно, коли в порядку самокритики торкнуся і своїх помилок і помилок моїх товаришів по поетичній роботі, а також деяких тверджень тов. Хвилі, тверджень, на мою думку, спірних, або ж таких, що потребують ширшого роз'яснення і уточнення.

Активно в поезії я працюю не так давно, лише з 1929 року. Це недостатній час для того, щоб поет сказав усе, що він може сказати, щоб він повною розкрився. Всі ці роки я намагався бути поетом активного політичного чину, разом з тим щодня борючись за опанування художності, так званих „секретів майстра“, без яких не може бути справжньої поезії, хоч би які прекрасні думки висловлював поет. Гнат Юра колись з іншого приводу говорив: — „Скільки разів не повторюй: Халва! Халва! — все одно в роті солодко не стане“. — Скільки б людина не повторювала: Комінтерн! Комінтерн! — якщо вона повторює це велике слово в поганих, антихудожніх рядках, вона не творить більшовицької поезії, вона не допомагає партії, вона тільки дискре-

¹ Виступ на Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

дитує великі ідеї партії. Ось чому я завжди хотів висловлювати ідеї партії, ідеї, на яких мене виховав комсомол, найкращими словами, найяскравішими образами.

Чи це мені легко вдавалося? Чи це мені завжди вдавалося?

Я мушу признатися, що мені завжди було важко, і зараз не легко вчитися. Коли я спинявся перед якимсь вчителем, чи був це Хлебніков, чи Верхарн, чи Уйтмен, чи Маяковський—учитель завжди був такий сильний, а учень завжди настільки ще слабкий, що критичної учби ніяк не виходило, вчитель просто підминав під себе учня і сідав на нього верхи.

Так, учителі перемагали мене, але все-таки вони дечого і навчали. Навчали вони насамперед боротися. Хоч ця наука і коштувала мене кількох ребер, хоч синяки і досі ще позалишалися на мені, але я за неї тільки привітальні телеграми можу слати моїм учителям, якщо Центральний почтамт приймає їх на таку непевну адресу, як вічність.

Отже кілька слів про формалістичні впливи, чи про вищезгадувані синяки.

Товариш Хвиля закидав мені, як і моїм товаришам — Голованівському, Кулику—обвинувачення у формалізмі. Чи вірно це? Ні, це невірно. Формалізм з'являється тоді, коли людині нема чого сказати від ідейної спустошеності, тоді, коли людина тікає від реального життя в країну чистого мистецтва, бо їй уже не важно, що говорити, її вже не цікавлять ідеї, її цікавить лише як говорити, мертва форма. Формалісти—це ті ж таки гоголівські Петрушки, яких задовольняє самий процес, а результат аж ніяк не обходить.

Чи можна це закинути нам, пролетарським поетам? Навряд чи можна. Хіба нам нема про що говорити? Хіба ми не намагаємося вкладати в нашу творчість всю багатогранність наших відчужань, всю радість і труднощі нашої великої боротьби? Хіба наша радянська поезія—це суцільне формалістичне версифікаторство?

Тут товариш Хвиля робить помилку. Формалізм є в нашій поезії, але носія-

ми його є не ті поети, на яких скерував свій вогонь доповідач.

Я завжди цікавився формою лише як зовнішнім виявом ідеї, нерозривно пов'язаним з суттю. Але нашої поезії біда в тому, що кожний з нас на певному етапі свого розвитку думає, що сенс поезії в римі,—і сідає працювати над римою, забуваючи про все інше. Потім він несподівано читає:

...Вновь я посетил
тот уголок земли, где я провел
изгнанником два года незаметных.
Уж десять лет ушло с тех пор—и много
переменилось в жизни для меня,
и сам покорный общему закону
переменился я...

Але це ж написано без рими!—помічає поет і звідси робить правильний висновок, що не лише рима творить поезію. Але що ж творить поезію?—Цього він не знає!—і знов поринає у вивчення окремих елементів форми, саме тих, які сьогодні йому кинулися в очі.

Хиби нашої поезії в тому, що ми всі ще учні, що ми кидаємося від одного захоплення, від одної давно відомої істини до другої, забуваючи часом про дух поезії, про її живу душу, про пристрасті боротьби, які лише й можуть її створити, які лише й можуть оживити мертву форму.

Ці сліди некритичного учнівства й тяжать над усіма нами—і над молодими, і над старшими,—все це від того, що більшість з нас, особливо молодь, не мала систематичної освіти, починала читати Пушкіна лише після того, як мала першу книжку своїх власних друкованих віршів. Бо ж у нас дуже легко друкуватися. У нас для поета не існує шляху, прокладеного впертою роботою над собою, молодь іде в поезію, думаючи, що ремесло поета—це ремесло патефонного тапера, все вміння якого зводиться до того, щоб крутити ручку та перемінити пластинку.

Деякі навіть думають, що їм слід пробачити їхній патефонний підхід до поезії, їхню некультурність через те, що вони комсомольці, чи комуністи. Один поет-комуніст писав до одного харківського видавництва листа, в якому

Вимагав знижки на соціальне походження та партійну приналежність.

Чи це поодинокий факт?

Я ж знаю іншого поета, який з обуренням протестував проти того, що молодь на харківських заводах ходить і мугиче під ніс: „На земле весь род людской чтит один кумир священный“,—мовляв, що за апологія золота, хто це дозволяє розповсюджувати такі ганебні куплети в СРСР?!—Коли цього поета запитали чи знайомий він з Фаустом, то виявилось, що з громадянином Фаустом, як людиною непевної професії, що продала чорту душу заради якихсь двозначних переваг, він знайомства не підтримує ні через Гете ні навіть через Гуно.

От такого браку елементарної культури в нас скільки завгодно, це те зло, проти якого треба скеровувати вогонь.

Але чи стоїмо ми на місці? Чи є в нас хоч один достойний поет, який не хоче рости? Чи пишуть Кулик та Первомайський сьогодні так, як кілька років тому? Це можна перевірити. Варто лише поглянути в книжки.

В 1926 році Кулик пише:

Гудки у місті—гудки у прерії різні —
У прерії—різні—
(Прерізни)
І люди у місті й пре-рі-(ї-рі) зні,
І думи у місті прерії різні.
І ми у місті й прерії різні.

Це типове формалістичне штукарство. Потім ви пригадуєте вірш „Довкола кулі“, якого не можна прочитувати, а також окуляри, які треба малювати на спеціальній дошці, якої, на жаль, немає на нашому з'їзді.

Але чи стоїть Кулик на місці? Вже в двадцять сьомому році, він пише „Пісню“, яка вільна від цих вивертів, хоч ще зберігає деякий накіп стилізаторства у мові, а вже останні його роботи — „Софіївка“, скажімо,—не дають нам права про щось подібне говорити.

Софіївко! Ти рідна і незнана!
Тобою ще з дитинства я болів:
Проклята—ти зросла од примхи пана...
Кохана—ти з кріпдських мозолів...

Це ж уже настільки інший Кулик, настільки антиформалістичний, що Ше-

ремет, а слідом за Шереметом і Коряк навіть обвинувачують Кулика у неокласицизмі!

Або візьмемо Первомайського. В 1929 році він пише:

Бомби нам би
Лобом би і амба
.....
Самсон сопє
Сон сам сипє соп.

А в тридцять четвертому:

Як він падав, як розкинув
руки похолоді!
Як летіли полем кові
і зникали в полі!
Геть від зради, партизани,
ще вам не доволі?!

Що вам, хлопці, не доволі
смерті отакої?
Дош і вітер. Шум і тиша
рвуться над рікою.
І немає вам спочину,
і нема спокою!

Чи можна сказати, що Первомайський не зробив спроби звільнитися від формалістичних впливів? Очевидно, що факт залишається фактом—не тільки вся поезія складний і невпинний процес, а й кожний поет це так само не „зупинена мить“, а безперервний розвиток в той чи інший бік, і завдання критики—виявити, в який бік скерований цей процес.

З цього погляду помилку зробив товариш Хвиля, не аналізувавши цих процесів, узявши в кожного поета по кілька рядків, та ще й давніх до того, і на цій основі ухвалюючи свої присуди.

Те ж саме щодо мови. Чи можна не розрізняти соціальну функцію мови у Бажана та в Голованівського. Коли про Бажана можна сказати, що його поезія використовує націоналістичну лексику, навмисне архаїзований словник, то чи можна це сказати про Голованівського, в якого ми подибуємо мовні огріхи зовсім іншого порядку—„шпанізми“, невдалі переклади з російської мови, алогічну будову речення й т. д.

Очевидно, що зовсім інакше з мовою у Тичини та в Кулика. Кожний поет—це окремий організм, в нього свої іманентні вади і для того, щоб він міг позбу-

тися цих вад, треба йому конкретно на них вказувати. Тоді лише він матиме користь від критики.

Нарешті про відношення до класичної спадщини, зокрема до Шевченка і до народної поезії. Тут треба бути дуже чітким і точним. Найменша помилка загрожує дуже складними наслідками. Варто лише взяти невірний вихідний пункт і одразу ж увесь шлях буде неправильний. Через те нам треба якнайточніше визначити—що саме ми беремо в Шевченка, що саме від народної творчості? Через те що можна по різному користуватися Шевченком, і ми маємо такі приклади використання фольклору, які примушують нас бути обережними.

Ось приміром як Осьмачка використовує фольклор:

Ти дівочко—ти жидівочко,
пригорнися, прилинь, стеблиночко,
не на радість молодецькую,
а на горе товариськеву...

Ясно, що перед нами зразок куркульсько-націоналістичного використання фольклору.

Ленін учив нас розрівняти в кожній культурі два напрямки. Ясно, що Осьмачка використовує фольклор українського куркульства, яке творило свої пісні мовою не подібною до мови українського батрацтва й робітництва. Не тут ми мусимо черпати для сучасної творчості, не звідси йти.

Не від феодальної думи:

Ой Морозе, Морозенку,
Ти славний козаче,
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче.

Не так тая Україна,
Як рідная мати...

Не від чумацьких пісень доби розвитку торговельного капіталу на Україні, коли невідомі поети пропагували буржуазні чесноти, буржуазно-пісенною мовою:

Вернись, милий, додому
Бо щось не гаразд у ньому—
Малі дітки плачуть, а отець-ненька тужить:
Та чому ж нам фортуна не служить?

А від батрацької пісні, від того демократичного джерела українського

фольклору, яке своєю ритмічною і мовною структурою відрізняється від наведених мною зразків:

У неділю уночі
радилися багачі,
стали раду радити
кого в солдати дати.
Багатого не дати,
буде в полі орати.
У вдовиці один син—
Він до того способен.
Як віддамо сироту—
позбудемось клопоту.

Треба брати народну пісню і не сліпо переносити її прийоми в нашу поезію, бо ми ж не відкидаємо тієї колосальної поетичної культури, яку створили наші товариші в Росії, ми не можемо задовольнитися тільки Шевченком, нам потрібний і Верхарн, і Артур Рембо, Александр Блок і Уїтмен, ми творимо нашу поезію на основі перетвореного і критично усвідомленого досвіду поезії світової, яка ще довгі роки буде нас вчити, в якій ми мусимо свіdomо вчитися. І той, хто обмежиться тільки народною піснею, той не посуне вперед української радянської поезії.

Хто не розуміє, що Шевченко ще неперевершена постать в українській поезії? Такої сили поети зустрічаються раз на століття, і ще не прийшов у нас поет, якого ми могли б протиставити Шевченкові, який би таке значення мав для розвитку української літературної мови, як Шевченко. Але партія прямо говорить нам, що однієї Шевченкової мови недосить, що революція створила нову мову, внесла до її скарбниці нові слова і поняття, змінила також і синтаксис, а не лише словник—хто не бачить цього, той нічого не бачить, або свідомо хоче потягти нашу поезію назад.

Сказати просто—пишіть як Шевченко—це значить, поперше, нічого не сказати, а, подруге, невірно орієнтувати нашу поезію. Насамперед ніхто з нас не може писати так, як Шевченко. Шеремет, наприклад, аж ніяк не зможе, навіть коли широко хотітиме. Не вийде це в нього. А коли хто й зможе, то чи треба, щоб ми писали так, як Шевченко? Шевченко—це одна епоха, одні

соціальні умови, кріпаччина, Микола перший, Петропавлівська фортеця. Орська кріпость, Кос-Арал, а ми—це похід Челюскіна, польот в стратосферу, Дніпрельстан і Біломорбуд.

Нові часи—нові пташки
Нові пташки—нові пісні.

—мовляв один поет,—нові голоси у пташок,—і навіть хрущі над вишнями в колгоспному саду гудуть не так, як у Шевченкові дні біля кріпацьких халупок.

Ми творимо українську радянську поезію. Саме те, що вона радянська і визначає багато таких елементів в мові, в поезиї, в тематиці, яких і не могло бути у Шевченка. Ми творимо національну формою, соціалістичну змістом поезію Радянської України. Ось чому нам треба дбати за те, щоб наша поезія була близька і зрозуміла масам робітників і колгоспників, щоб вона була народною у широкому, великому розумінні цього слова.

Товариші поети! Ми ніколи не були песимістами, ми завжди вірили в те, що ми можемо творити, що в нас ви-

стачить сил оспівати нашу велику соціалістичну батьківщину. Сьогодні ми це робимо ще погано, наші голоси ще не досить міцні, в декого вони зовсім слабкі, декого зовсім не чути...

Ми мусимо ще багато працювати для того, щоб бути гідними нашої великої доби, нашої славної більшовицької партії.

В ці дні великого розвитку нашої країни, коли кожний куток її від верховин Паміру до землі Шмідта, від далекого Сходу до західних кордонів—сповнений творчої радості, радості величної колективної праці; в ці дні великих тривог за долю нашої соціалістичної батьківщини, на кожний шматок якої накидають очима грабіжники-інтервенти, до кожного шматка якої тягнуться криваві пазурі палів нової війни,—ми мусимо дати собі слово бути вірними синами нашої партії, вірними її зброєносцями.

Ні на одну хвилину не повинно бути в нас сумніву. Нами керує наша більшовицька партія, вона учить нас щодня, і ми віримо в те, що навчаючись у неї, ми створимо велику соціалістичну поезію Радянської України!

ГАРТУВАТИ ОБОРОНУ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ БАТЬКІВЩИНИ

І. ЩЕРБИНА

„Треба пояснити людям реальну обстановку того, наскільки велика таємниця, в якій війна народжується“ (Ленін).

Одним із найактуальніших питань сучасності є питання про небезпеку війни. Політика капіталістичних країн скерована в бік готування нового переделу світу, нової боротьби за колонії, за сфери вкладання капіталів.

Світова економічна криза за п'ять років розхитала капіталістичну систему, нечувано загострила капіталістичні суперечності, створила такі умови, що питання війни ставиться в порядок денний, як єдина, на думку імперіалістів, можливість виходу з нинішнього скрутного стану.

„Посилення боротьби за зовнішні ринки, знищення останніх решток вільної торгівлі, заборонні мита, торговельна війна, війна валют, демпінг і багато інших аналогічних заходів, що демонструють крайній націоналізм в економічній політиці, загострили вкрай відносини між країнами, створили ґрунт для воєнних сутичок і поставили на чергу війну, як засіб нового переделу світу і сфер впливу на користь сильніших держав...

Знову як і 1914 р., на перший план висуюються партії войовничого імперіалізму, партії війни і реваншу.

Справа явно іде до нової війни“.

(Сталін).

Такі факти, як війна Японії з Китаєм, загострення взаємин між США

і Японією, між США і Англією, вихід Німеччини і Японії з Ліги націй, перемога в Німеччині ідей реваншу, фактичний зрив Женевських „роззброювальних“ розмов, ріст військової промисловості і в зв'язку з цим озброєнь — яскравий доказ того, що —

„Базікання про роззброєння змінюється на „ділові“ розмови про озброєння і доозброєння“ (Сталін).

„Особливість сучасного моменту є в тому, що все більше стирається межа між мирним станом і війною, — вповзають у війну і воюють без оголошення війни. Більш того, ведуть війни, генеральською п'ятою наступають на державну незалежність і національні права великого народу, і в той же час урочисто розмовляють про роззброєння та мир на міжнародних конференціях“.

(Молотов)

Женевська конференція „роззброєння“ цілком стверджує слова т. Сталіна і т. Молотова. Представники капіталістичного світу роками силкувалися грою в „роззброєння“ приховати шалений ріст армій, їхньої техніки, готування до нової імперіалістичної війни і насамперед до контрреволюційного нападу на СРСР.

На пленумах конференцій, на засіданнях комісій і підкомісій конференції вперто працювали лише над одним:

як би провалити радянські пропозиції про роззброєння, як би послабити вплив цих пропозицій на людність цілого світу.

Бенеш і Гендерсон на початку роботи конференції заявили, що вона „знаменує собою нову, мирну еру“. А на другий день вони санкціонували бандитський напад японського імперіалізму на Китай, погодилися з пропозиціями про хемічну війну, з цинічною одвертістю приєдналися до думки, що „танки — найгуманніший засіб ведення війни“.

Женевська конференція надзвичайно яскраво виявила лице імперіалізму, лице вампіра, що з насолодою чекає поживитись кров'ю десятків мільйонів трудящих, готуючи нову світову пожежу.

Війни і зисків! — такий голос світової буржуазії.

„Коли я намагаюсь знайти практичну справу, — говорить на сторінках американської преси Вертейнбейнер, — що могла б повернути на землю добрі часи, я знаходжу лише один засіб — нам потрібна нова війна, що тривала б довше, забила б більше людей і коштувала б дорожче, ніж остання“.

Ці слова треба обов'язково запам'ятати кожному трудящому.

Підсумки війни 1914—1918 рр. — це 10 мільйонів забитих, 19 мільйонів поранених, 35 — 40 мільйонів старих, жінок і дітей, що загинули від епідемії, голоду та злиднів. А до цього — нечуване знищення матеріальних цінностей, руїни, що залишились після війни замість великих міст, замість мирних сіл. Світовій буржуазії цього мало. Вона хоче війни, що забила б більше людей і коштувала б дорожче.

До таких висот „гуманності“ дійшов капіталістичний світ. Але дивуватись нічого. Заява Вертейнбейнера не випадкова і не нова. Ще в грудні 1916 р. на чутки про припинення світової війни „Дейлі Телеграф“ писала:

„Чутки про мир викликали три-жовні настрої на Нью-Йоркській біржі та різке зниження багатьох бір-

жєвих паперів. Різко знизились ціни на пшеницю. Всі говорять про ті нещастя, що створяться в наслідок припинення війни“.

Вертейнбейнер і „Дейлі Телеграф“ говорять однією мовою.

Війна невіддільна від капіталізму. І з цим капіталісти не ховаються.

Відомий коресподент англійської газети „Івнінг Стандарт“ Джордж Сколомб побував нещодавно в Парижі, Женеві, Мюнхені, Відні, Варшаві і Берліні. Про свої враження він говорить так:

„Я повернувся в Лондон переконаний, що всупереч заявам наших офіційних оптимістів, всупереч трагічним урокам історії, всупереч усім розсудливим вимогам серця й розуму Європа мовчки і вперто іде до нової війни“.

Джордж Сколомб помилився лише в одному. Мова повинна йти не лише про Європу, а про цілий капіталістичний світ.

Особливо характерні, показові розмови японської преси. В лютому 1934 р. в масовому журналі „Сакай Орай“ одверто і гостро пропагується потреба для імперіалістичної Японії війни.

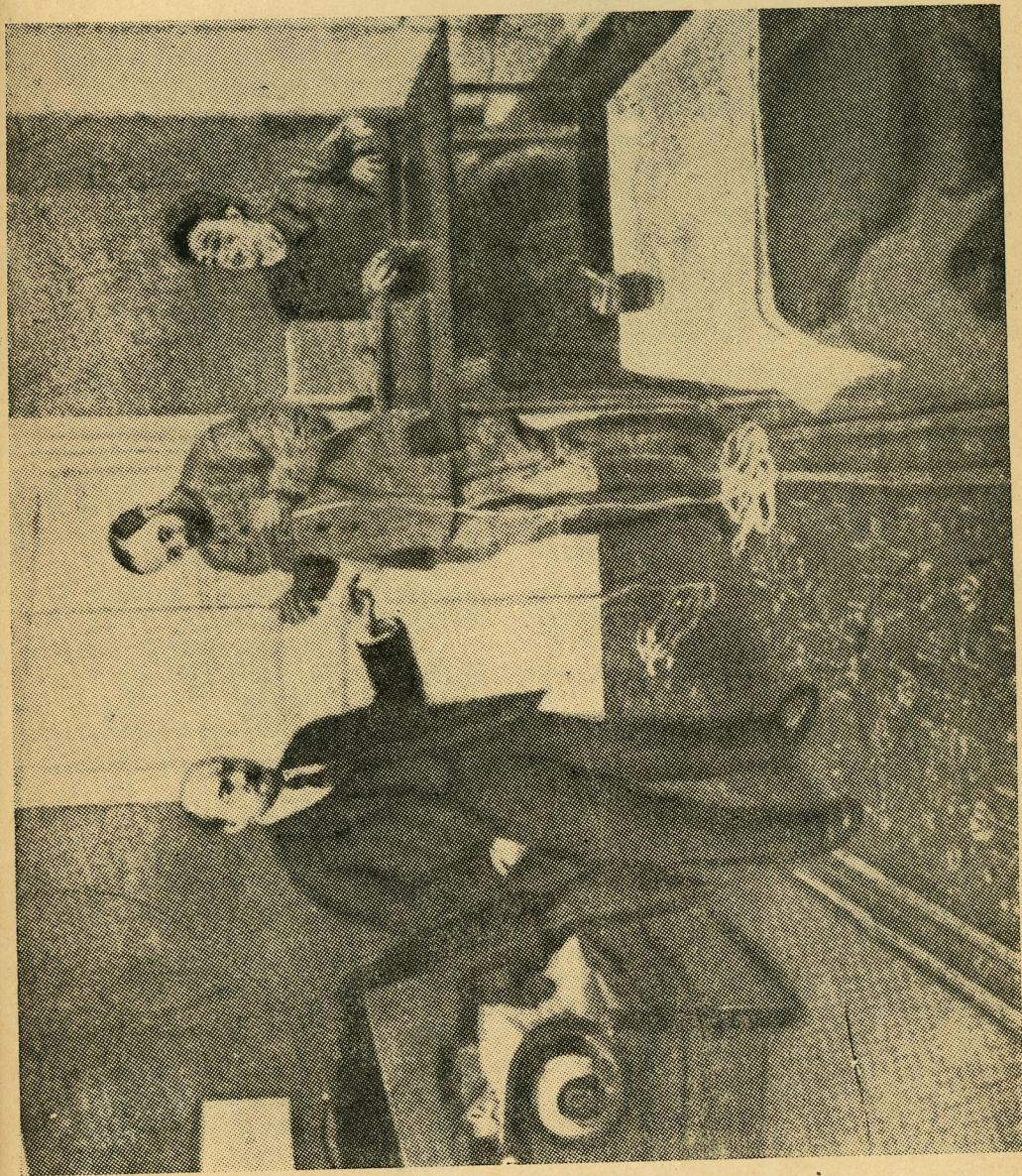
„Японія для забезпечення своїх інтересів у Китаї піде навіть на сотні воєн“...

„Розмови про відсутність небезпеки війни між США і Японією — є заяви безвідповідальних людей. Це бажання лише дратує навіть невірських“.

Жахливі наслідки імперіалістичної війни 1914—1918 рр. примусили капіталістів і особливо їхніх вірних лакеїв соціал-фашистів говорити, що ця війна була останньою. Такі розмови потрібні були для того, щоб заспокоїти маси, щоб примарою мирного і спокійного життя заіпнотизувати тих, хто схилився на шлях революційної боротьби.

А насправді, на другий же день після закінчення війни 1914—18 рр. почалося готування до нової, ще жорстокішої війни.

Світова війна 1914—18 рр. ввела трудящі маси цілого світу в смугу

В. И. Ленин у прямого провода. 1918 г.

Худ. И. Е. Грабарь

самих жорстоких нищівних воєн, самого розбещеного і нещадного колоніального грабунку і самого брутального насильства над робітничим класом“.

(З резолюцій VIII пленуму ВККІ).

Війна невіддільна від капіталізму, війна — явище класового суспільства. Лише ліквідація капіталістичного суспільства, ліквідація класів знищать назавжди і війни.

Буржуазні політики, вчені художники і журналісти всіх країн урочисто заявили 1918 р., що людство більше не побачить кривавих сутичок поміж державами.

Такі слова імперіалістів, а діла інші, бо відразу ж по закінченню війни почалася смуга „малих“ воєн за „встановлення“ кордонів.

Після 1918 року було 36 імперіалістичних воєн.

Ось короткий перелік їх:

1918 рік. Інтервенція проти країни Рад, почата негайно після перемир'я. Імперіалісти пустили в хід як власне війсьکو, так і білогвардійських наймитів.

1919 рік. Польська війна з метою завоювання Галиччини.

Інтервенція Чехословачки і Румунії проти радянської Венгрії.

Захоплення Фіуме італійськими „вононтами“ за проводом Габріеля Д'Аннунціо.

Війна між англійським імперіалізмом і повстанцями в Пенджабі (Індія).

Англо-афганська війна.

Перша з нових греко-турецьких воєн.

1920 рік. Заняття Франкфурта і Дармштадта французьким військом.

Нова антирадянська інтервенція у вигляді походу Врангеля при французькій підтримці.

Захоплення Києва польським військом і польсько-радянська війна.

Захоплення литовської столиці Вільно польським генералом Желіховським.

Польсько-німецька „повстанська“ війна у Верхній Сілезії.

Друга греко-турецька війна.

Армяно-турецька війна.

1921 рік. Англо-ірландська війна.

1922 рік. Третя греко-турецька війна, що закінчилася остаточною поразкою Греції, за спиною якої стояв англійський імперіалізм.

1923-24 рр. Заняття рурської області французьким військом.

1925 рік. Греко-болгарська війна.

Інтервенція імперіалістичних держав у Китаї. Бомбардування Вансяня.

1926 рік. Війна Франції проти рифів у Марокко.

Війна Франції проти дружького народу у Сирії.

Війна між Недждом і Геджасом в Аравії.

1927 рік. Міжнародна імперіалістична інтервенція у Шанхаї. Бомбардування Нанкіна.

1928 рік. Міжусобна війна у Афганістані, викликана агентами англійського імперіалізму.

Інтервенція США в Нікарагуа.

Війна між Болівією та Парагваєм.

1929 рік. Французькі воєнні операції в Тефілалаті (Марокко).

Італійські воєнні операції проти арабів—сенуситів у Триполітанії.

1930 рік. Напад на Геджас прикордонних племен, що діяли при підтримці англійського імперіалізму.

Англійські воєнні дії проти „немирних“ племен на північному заході Індії.

1931 рік. Японська окупація Манчжурії.

1932 рік. Японо-китайська війна у Шанхаї.

Операція англійського повітряного флоту проти незалежних курдських племен в Іраці.

Друга війна між Болівією і Парагваєм.

Війна між Колумбією і Перу.

1933 рік. Японський наступ на Жехе, Жахар і Бейпін.

За 16 років—36 воєн! Це прекрасна ілюстрація до „миролюбних“ розмов імперіалістів. Однак, ці війни не можуть задовольнити капіталістичний світ. Вони лише розвідчі дії в готуванні до нової світової імперіалістичної війни, що повинна „тривати довше і забити людей більше, ніж війна 1914-18 рр.“, До цієї війни готуються людські кадри.

нова техніка, всі знаряддя вбивства людини людиною.

„Пануючі класи капіталістичних країн старанно знищують, або зводять нанівець останні рештки парламентаризму і буржуазної демократії, що їх може використати робітничий клас в його боротьбі проти гнобителів, заганняють у підпілля комуністичні партії і переходять до одверто терористичних методів збереження своєї диктатури.

Шовінізм і підготовка війни, як основні елементи зовнішньої політики, приборкання робітничого класу і терор у галузі внутрішньої політики, як необхідний засіб для зміцнення тилу майбутніх воєнних фронтів, ось що особливо цікавить тепер імперіалістичних політиків (Сталін).

Під галас розмов і дискусій про роззброєння провадиться шалена гонитва за збільшення армій, за насичення їх найновішою технікою. Кількісно армії капіталістичних країн значно зросли порівняно до 1914 року.

Якщо виключити воєнізовані фашистські загони, кадри поліції тощо, то картина „зменшення“ армій матиме приблизно такий вигляд:

	1914 р.	1925 р.	1929 р.	1933-34 р.
	(в тисячах)			
1. Англія (метрополія, домініони і колонії . . .	884	975,2	943,2	1027,3
2. США	226	305,4	325,4	325,5
3. Франція	770,5	733	563,9	553
4. Японія	236	234	220	320
5. Німеччина . . .	806	100	100	300
6. Італія	292,3	292,8	281,3	342,2
7. Польща (без прикордонного війська)	—	298,6	265,5	266
8. Румунія	97,9	152,1	202,1	205,7
9. Чехо-Словаччина	—	127,1	202,1	205,7
10. Югославія . .	—	117,5	117,7	145
11. Бельгія	47,6	98,1	85,8	86,4
Разом	3.360,3	3.433,8	3.244,9	3.741

Такі офіційні дані. Ці цифри значно зменшені. Проте, навіть офіційна статистика не може приховати збільшення армій проти 1914 р.

Ще разючіші дані про ріст військової техніки:

Види зброї	Франція		Англія	
	1914 р.	1932 р.	1914 р.	1932 р.
1. Станкові кулемети	2.000	35.000	1.000	20.000
2. Артилерійські гармати	1.000	17 000	1.000	10.000
3. Набої	5 млн.	40 млн	1 млн.	25 млн.
4. Танки	—	3.500	—	800
5. Літаки	200	6.000	200	4.000

Тенденції розвитку військової техніки, показані на прикладах Франції та Англії, є загальні для всього капіталістичного світу.

Готування до війни гостро відчувається на розвитку військової промисловості капіталістичних країн, на бюджеті, буквально на всіх ділянках політичного й економічного життя.

Нова імперіалістична війна готується в усіх кутках земної кулі. Але найдуше це готування відчувається в ряді пунктів, де капіталістичні суперечності досягають особливої гостроти.

1. „Пожежа нової світової війни розгорається у басейні Тихого океану. Японська воєнщина, підгонювана найглибшою внутрішньою кризою буржуазно-поміщицької монархії, продовжує загарбницьку війну проти Китаю і, підкоривши за допомогою Гоміндану Північний Китай, готує удар проти Монгольської народної республіки. Англійський імперіалізм просягає руку до південно-східних провінцій Китаю, до Тибета і Сичуані, французький — до Юнані. Фашистська воєнна зграя Японії виступає, немов таран, проти антиімперіалістичної і аграрної революції в Китаї. Американський, японський і англійський імперіалізм стоять за спиною Гоміндану в його шостому

поході проти єдино-народної влади в Китаї, проти китайських Рад.

2. Японська воєнщина веде переклик з німецькими фашистами і англійськими імперіалістами для розв'язання контрреволюційної війни проти СРСР і з Сходу і з Заходу. Проводячи політику безперервних провокацій проти СРСР, думаючи загарбати радянські землі, фашистська воєнщина Японії виступає, як застрільник контрреволюційної війни проти країни Рад. Водночас німецький фашизм закликає міжнародну буржуазію купити націонал-соціалістських ландскнехтів проти СРСР, інтригуючи з англійським, італійським і польським імперіалізмом (німецько-польські переговори).

3. Фашистський уряд Німеччини—головний палій війни в Європі—провокує заколот у Данії, Австрії, Саарі, Надбалтиці, Скандинавії, виступаючи під прапором боротьби проти Версаля, збиває блок для нового кривавого перекраювання Європи в інтересах німецького імперіалізму. Навколо вузлових об'єктів імперіалістичних суперечностей гарячково перебудовуються імперіалістичні блоки, очолювані або Францією, або Італією, або інтригуючою за їхніми спинами Англією. Європа стала пороховим погребом, який в перший-ліпший момент може спалахнути і вибухнути. Використовуючи передвоєнну тривогу в Європі і події на Далекому Сході, англійський і американський імперіалізм посилює готування рішучого імперіалістичного бою за світову гегемонію на Атлантичному і Тихому океанах" (XIII пленум ВККІ).

* * *

Фашизація урядів, шалений терор, ріст військової промисловості на тлі величезного занепаду всього господарства в капіталістичних країнах, збільшення військових бюджетів, реорганізація армій—все це яскраво доводить, що нову світову війну капіталісти готують вперто, організовано, повсякденно.

Вона готується насамперед проти СРСР. Нью-Йоркська газета „Ворлд-Телеграм“ нещодавно заявляла:

„Війна значно сприяє торгівлі. Якщо Росія хоч малою мірою буде втягнута у війну, то це примусить її відмовитись від своїх планів будівництва, що так непокоять цивілізований світ“.

Цим сказано багато. Думка імперіалістів, їхні прагнення висловлені зовсім чітко. Знищити нашу соціалістичну країну, повернути її на колонію—такі мрії світової буржуазії.

Шалена люті імперіалістів зрозуміла.

Під проводом великого, мудрого вождя партії, організатора та надхненника більшовицьких перемог тов. Сталіна, у непримиренній боротьбі проти класових ворогів та їхньої агентури—опортуністів та ухильників різних мастей—ВКП(б) і керовані нею багатомільйонні маси трудящих добилися виключних своїм значенням всесвітньо-історичних перемог.

„Країна Рад—єдина твердиня миру і незалежності слабих держав проти нападу імперіалістичних хижаків. Своєю пролетарською політикою вона дедалі більше завойовує до себе довіря трудящих усього світу й пригнічених народів. Стримуючи могутнім зростанням своєї сили розв'язування нової війни, СРСР викликає проти себе нову хвилю люті найреакційніших і найагресивніших груп імперіалістів“ (З резолюції XIII пленуму ВККІ).

Тим часом, як капіталістичний світ б'ється в корчах промислової та аграрної кризи, краху валют, бюджетних дефіцитів, господарського розвалу та росту, загострення імперіалістичних суперечностей,—в цей час трудящі СРСР під проводом партії Леніна-Сталіна ідуть від перемоги до перемоги, добившись гігантських успіхів у господарському та культурному будівництві.

Це не може не викликати дикої люті з боку імперіалістів, тим більше, що

кожний наш успіх відіграє величезну роль в зміцненні позицій світової пролетарської революції, в революціонізуванні широких трудящих мас капіталістичних країн і колоній, в поглибленні загальної кризи капіталізму.

СРСР — ударна бригада світового пролетаріату. Досвід нашої боротьби дає велику зброю в руки трудящих цілого світу.

Приклад СРСР — це приклад більшовизму. Тільки цей приклад вказує вихід і порятунок експлуатованим і пригнобленим усім імперіалістичних і колоніальних країн.

Приклад більшовизму — це приклад пролетарського інтернаціоналізму.

На базі велетенських успіхів соціалістичного будівництва і зміцнення обороноспроможності країни ми добилися видатних успіхів у зміцненні міжнародного стану СРСР. Тепер, як говорить т. Каганович, наша країна на міжнародній арені має не дорадчий, а вирішальний голос, до якого прислухаються найсильніші капіталістичні країни.

Але це ні в якій мірі не означає, що капіталістичний світ примирився з існуванням Радянського Союзу.

Тов. Сталін у своїй історичній доповіді на XVII з'їзді ВКП(б) яскраво показав потребу бути нам напоготові.

„Ми повинні вжити всіх заходів до того, щоб захистити нашу країну від несподіванок і бути готовими до її оборони від нападу“ (Сталін).

Найбільшу активність у готуванні інтервенції проти СРСР виявляють німецькі фашисти і японські імперіалісти.

За їхньою спиною стоїть Англія, яка скеровує їх проти Радянського Союзу. Зірвавшись на одвертій мобілізації контрреволюційних сил проти СРСР (ембарго на радянські товари), Англія прикладає всіх сил, щоб направити на нас капіталістичну Японію, щоб ускладнити взаємини між Радянським Союзом і Німеччиною і цим втягнути нашу країну у війну. Політика англійських твердолобих у цьому намаганні повалити СРСР цілком збігається з

політикою японських імперіалістів і німецьких фашистів. Останнім часом в англійській політиці помічаються деякі зрушення в бік Радянського Союзу. Підтримка ідеї східно-європейського пакту — яскравий доказ такого зрушення. Проте, це зовсім не означає, що традиційна антирадянська політика англійських твердолобих радикально змінилася.

Про готування до контрреволюційного нападу на СРСР японські та німецькі імперіалісти останнього часу говорять цілком одверто. Особливо це треба сказати про Японію. Устами Аракі, Хіроїти та інших авантюристів, японські імперіалісти не тільки пропагують ідеї війни проти СРСР, а й обмірковують конкретні питання, куди і як наступати, які сили вони зустрінуть проти себе з нашого боку і т. ін.

Політика японських імперіалістів щодо СРСР яскраво і чітко сформульована у відомому меморандумі колишнього японського прем'єра Танаки.

В цьому меморандумі багато говориться про англо-японські, особливо про японо-американські суперечності. Японія готується до боротьби за переділ світу. Але центральна ідея меморандуму — боротьба з революційним рухом і з країною соціалізму — Радянським Союзом.

З надзвичайною тривогою ставиться Танака до зростання революційного руху в Китаї і до зростання впливу Радянського Союзу серед найширших мас трудящих Китаю. З жахом думає він про збудження китайського народу:

„Ще небезпечніший факт є те, що китайський народ може одного чудового дня прокинутися...“

Китайсько-Східну залізницю, що перебуває у спільному управлінні СРСР та Китаю, він ввесь час називає базою комуністичного впливу. Там, де він пише про використання корейців, як свого імперіалістичного авангарду, Танака знову повертається до питання про вплив революційних ідей:

„У цьому випадку за найгрізніший чинник є Радянська Росія. Якщо

китайці використають „червоних“ для того, щоб вплинути на корейців, то мислення нашого народу зміниться і нам загрожуватиме велика небезпека“.

Питання про війну агресію проти Радянського Союзу Танака розробив найретельніше і докладно:

Він каже зовсім недвозначно:

— „До програми нашого національного зростання увиходить, очевидно, необхідність знову схрестити наші мечі з Росією на полях Монголії, щоб опанувати багатства північної Манчжурії. Поки цей прихований риф не буде висаджений у повітря, наше судно не зможе піти швидко наперед. Ми повинні зажадати від Китаю права будувати важливі військові залізничні лінії. Коли ці залізничні лінії будуть закінчені, ми всіма заходами наповнюватимемо північну Манчжурію нашими силами. Радянська Росія примушена буде втрутитися і це буде нам за привід для одвертого конфлікту“.

Танака виступає з великим планом залізничного будівництва, що сходиться на стратегічне оточення Сибіру і на творення цілого ряду підпорних пунктів для імперіалістичного нападу на територію Радянського Союзу. Говорячи, наприклад, про побудування Солоїнь-Таонанської залізничної лінії, Танака пише:

„Коли ми поглянемо на майбутню Японію, то ми повинні визнати неминучість війни з Росією на полях північної Манчжурії. З воєнного погляду ця залізнична лінія не тільки дозволить нам загрожувати тилові Росії, а й позбавити її змоги підвезти підкріплення до північної Манчжурії.“

Манчжурія та Монголія являють собою Бельгію Далекого Сходу. Під час великої війни Бельгія перетворилася на поле бою. У наших війнах з Росією та США ми повинні будемо примусити Манчжурію та Монголію зазнати всіх жахів війни“.

Меморандум Танаки—це бойова програма дій японського імперіалізму. По-

дії останнього часу,—відмовлення скласти з СРСР пакт про ненапад, зрив переговорів про продаж КСЗ, зосередження війська поблизу радянських кордонів, арешти радянських співробітників КСЗ, безперервні провокації японської воєнщини—все це свідчить, що японські імперіалісти посилено готуються до нападу на СРСР.

„Якими напрямками йдуть готування Японії до війни?“

Вони йдуть лінією готування військово-економічної бази, лінією реорганізації, переозброєння і кількісного посилення збройних сил і, нарешті, лінією підготовки плацдарму в Манчжурії.

Готування військово-економічної бази виявляється в закордонних закупівлях запасів стратегічної сировини, в якій Японія зазнає дефіциту і виготованні свого промислово-виробничого і господарського апарату, а також у зростанні офіційного військового бюджету, який збільшився з 443 млн. єн 1930 р. до 937 млн. єн 1934 року, тобто до 44,5% усього державного бюджету.

Бурхливими темпами розвивається воєнна промисловість—танкобудування, літакобудування тощо.

Водночас реорганізуються, переозброюються і кількісно посилюються сухопутні, морські і повітряні сили Японії.

Усе це загальновідомо, це тепер знає цілий світ.

Поруч цього всього Манчжурія поступово перетворюється на найпотужнішу базу Японії. Уже тепер японські військові сили в Манчжурії досягли такої величини, якої не потрібно для „оборони японських інтересів“ у цій „самостійній“ державі.

Зростання війська і озброєнь у Манчжурії триває. Усе це в світлі того, що відбулося і відбувається в Манчжурії і Китаї, не може не диктувати нам бути насторожі, пильно стежити за всім, що відбувається у них, вживати потрібних заходів у себе, бути готовими до всього“

(Ворошилов).

Підтримуваний англійськими твердолобими, німецький фашизм простягає руку японським імперіалістам, дає підтримку в їхньому намаганні розпочати війну з СРСР. Більше того, німецькі фашисти роблять усе, що від них залежить, щоб направити капіталістичний світ проти нашої соціалістичної батьківщини. Відомий меморандум Гугенберга на Лондонській економічній конференції, численні заяви Розенберга, підтримка російських білогвардійців і українських поміщиків та капіталістів, допомога українським контрреволюційним націоналістам — усе це досить яскраво свідчить про дійсні наміри німецьких імперіалістів.

„Німецька буржуазія, як ігрок, що програвся в Монако, кидає тепер на стіл свою останню карту — фашизм. Але на цю карту вона ставить і долю всієї капіталістичної Європи. Тепер вона з цілковитою підставою, перефразувавши слова Людовика XIV, може сказати: „Після Гітлера — хоч потоп“ (Мануїльський).

Німецька буржуазія активно увімкнулась у готування війни проти СРСР.

Готування контрреволюційного нападу на СРСР не зникло і в інших капіталістичних країнах. Наші взаємини з Францією і Польшею значно поліпшились. Однак, це ні в якій мірі не означає, що на цій ділянці ми можемо бути спокійними. Реакційна частина польської і французької буржуазії, різні Радзівілли, Тардье та інші, вперто працюють над тим, щоб організувати інтервенцію проти СРСР.

* * *

Боротьба проти нової імперіалістичної війни, мобілізація сил трудящих нашої країни, пролетаріату і трудящих цілого світу на оборону СРСР, виховання мас в дусі непримиренності до класових ворогів, виховання в кожному робітникові і колгоспникові відповідальності за судьби світової пролетарської революції — такі завдання ставить Ксмуністичний інтернаціонал. Ці завдання — є кровна справа кожного свідомого

трудящого нашої країни, всіх її творчих сил, зокрема радянських письменників.

За цих умов, голосніше ніж будь-коли повинен лунає голос художнього слова, скерований на зміцнення й підвищення обороноспроможності соціалістичної батьківщини.

Радянська література, кожен письменник повинен зробити справою своєї честі активну участь у готуванні оборони СРСР, а це в перекладі на практичну мову письменника означає — дати високохудожні твори, що розкривали б таємницю війни, мобілізуючи трудящих до майбутніх боїв з капіталістичним світом.

А значення художньої літератури на цій ділянці величезне.

Питання війни і армії — гостра і актуальна тема художньої літератури в період імперіалізму, коли суперечності між державами і всередині держав між класами розв'язуються, кінець-кінцем, шляхом збройної боротьби.

Контрреволюційне „коли гримлять гармати — мовчать музи“ розтроснене всім історичним досвідом і особливо практикою минулої імперіалістичної війни.

„Музи“ в 1914 — 18 роки не мовчали, а всі свої сили здібності віддали на службу своєму класові, отруюючи маси шовіністичним чадом, освячуючи імперіалістичну війну, як „складову частину богом встановленого світового ладу“.

Разом з генеральними штабами, власне, під їх безпосереднім керівництвом, цілі групи письменників, журналістів, артистів, художників працювали над готуванням імперіалістичної війни.

В Англії з перших днів війни інтенсивно розгорнув свою роботу знаменитий „Дом Крю“ — центр „мобілізації кращих сил нації на боротьбу з бошами“.

Через три дні після оголошення війни у Франції було створено „Будинок преси“, який за допомогою найвизначніших французьких письменників розгорнув енергійну пропаганду за переможею для французьких капіталістів закінчення війни.

Німецькі вчені та діячі мистецтва, серед яких чимало було визначних

майстрів слова, на другий день після оголошення війни виступили з закликом „організувати“ перемогу німецької армії, як армії, що „захищає цивілізацію.“

Імперіалістичні „музи“ підчас війни підсилювали орудійні вибухи, освящали ім'ям „справедливості та цивілізації“ знищення мільйонів людей.

Одним із активних діячів „Дома Крю“ був відомий письменник Уельс, не зважаючи на свої романи „Війна в повітрі“, „Звільнений світ“, в яких він раніше виступав проти війни. Він досить вміло застосовував на практиці свій афоризм:

„Пропаганда—письмовий вислів для брехні. Хто хоче провадить пропаганду, той повинен уміти брехати. Потрібна не правда, а правдоподібність“.

Додержуючись цього принципу, Уельс працював над тим, щоб —

„показати німецькому народові картину майбутньої Німеччини, яка відмовившись від намірів завоювати світове панування, розвиває свою мирну роботу в царині мистецтва, науки та промисловості. Уельс повинен був показати, що попереднє промислове панування Німеччини невинно переходить до Англії, яка поступово навчилася сама виробляти продукти наукової промисловості—фарби, хемічні речовини, що раніше завозилися з Німеччини“ (Штурн—Руберт „Пропаганда, як зброя політики“).

Отже письменник Уельс повинен був дати художнє полотно, настільки „велике й переконливе, щоб внести розклад в німецькій армії“.

Б. Б'єрнсон також віддав себе на службу молохові війни. Йому активно підспівував Г. Гауптман. В передовій до книжки Б'єрнсона „Про німецьке буття“ Гауптман писав:

„Б. Б'єрнсон виявив до мене особливу пошану, доручивши мені написати передмову до його книжки. Це чудова і переконлива книга. Ми всі

знаємо, що Б'єрнсон робив і з якою рішучістю він захищав справу німецького народу проти ворогів. Цим твором, який з подякою будуть читати багаті й бідні, робітники й королі, Б'єрнсон надовго залишить про себе пам'ять в серцях німців“.

Уельси і Б'єрнсон були по всіх країнах.

Брешко-Брешковський, Купрін та інші статські совітники і колежські регістратори від літератури, щоб підняти маси на війну за чужі для них інтереси, з особливою старанністю оспівували „героїзм“ російської армії, офіцерів, „благородність та самопожертвування“ придворних чинуш і ідіотів царського кодла. „Товсті й тонкі“ художні журнали наповнювалися творами, що мали завдання збуджувати й підвищувати „патріотизм руського народу“, отруювати читача релігійним чадом, переконувати його в святості боротьби за „віру, царя і отечество“.

Зачем же плакать, провожая,
и надрывать слезами грудь?
Благослови меня, родная,
в молитвах не забудь!
Я б мог остаться... Но позорно
не быть участником борьбы,
в которой родины бесспорно
навек решаются судьбы.
России целость защищая,
стенной все встанем... Будь что будь,
Благослови, моя родная
в молитвах не забудь“.

В таких тонах поети і прозаїки, драматурги і кіносценаристи, скульптори і художники показували приклади „нечуваної стійкості народу“, надто матерів і дружин забитих.

„Возле меня на жестком казенном диване сидит низенькая сухая старушонка с лицом, четко прорезанным морщинами. Офицер в дверях громко называет ее фамилию. Она вскакивает со своего места и быстро уходит из приемной...“

Я жду ее.

Она выходит такая же спокойная, старчески трогательная и только лицо ее несколько побледнело. — Ну...

Она живо крестится и улыбается какой-то покорной светлой улыбкой.

— Убит.

Ни стоны, ни слабого крика.

— Убит... умер героем... за родину.

И встала эта старушка, такая худенькая, такая маленькая, вдруг величественной и гордой

— Что ж, я не ропщу... Ведь он за Россию.

И когда она ушла, я думал:

„Страна, где такие матери, не может не победить“.

Консерватори і ліберали, есери і меншовики — всі об'єдналися на одному: вірою і правдою служити імперіалістам.

Особливо яскраво це виявилось під час громадянської війни. Скільки атраменту і паперу витрачено буржуазними письменниками на те, щоб допомогти білогвардійцям, жовтоблакитним бандам і закордонним інтервентам в їхніх намаганнях потопити в крові завоювання Жовтня. Можна навести десятки прізвищ „іменитих“ письменників, служителів „чистого мистецтва“, що з жалюгідним холоуїством прислужувались Денікінові, Врангелеві, Петлюрі, Скоропадському, Пілсудському, оспівували отаманів куркульства.

В прозі і в поезії, в драматичних творах і в сценаріях письменники-білогвардійці і жовтоблакитні петлюрівці намагалися просовувати і просовували ідеї, що повинні були виховувати трудящі маси в дусі зоологічного націоналізму, в дусі зненависті до комунізму. Олесь, Чупринка, Стешенко, Івченко, Винниченко, Єфремов і ціла плеяда письменників каценківського типу робили все, щоб підтримати намагання української буржуазії підкорити трудящих, які рвалися до дійсної волі, до повалення капіталізму. „Бреши з захопленням, але настоюй на своїй брехні“ — цей девіз світового імперіалізму став ідеологічним прапором у буржуазних українських письменників. Прикриваючись часто-густо релігією, уенерівські чиновники від літератури намагалися затушувати класову свідомість трудящих, обдурити їх химерою жовто-блакитної „волі“.

Так само, хоч з іншим цілеспрямованням („єдина неділима“) діяли письменники, що йшли в таборі Денікіна, Колчака, Юденіча, Врангеля.

Як бачимо, музи не мовчать, коли гримлять гармати. Музи не мовчать і тепер, коли світ увійшов у смугу нового туру імперіалістичних воєн.

Соціально-політичне життя цілого світу характеризується знаменитою формулою Комінтерну: „клас став проти класу“. Так, клас став проти класу. „Два світи протистоять лицем один до одного... починається період імперіалістичних воєн, пролетарських революцій та національних визвольних боїв“ (3 відозви ВККІ 1 травня 1932 р.)

Література обох світів активно допомагає своєму класові. Купріни, Зам'ятини, Винниченки, Богдани Лепкі „взбесившиєся“ дрібні буржуа типу Панайті Істраті, Гіппіуси та інші присяжні повірені світового капіталу бризкають скаженою слиною, допомагаючи Тардьє, Детердінгам та Розенбергам у їхній підступній тактиці проти Радянського Союзу, в готуванні контрреволюційного походу проти першої в світі країни пролетарської диктатури.

Буржуазія широко використовує соціал-фашистів, контрреволюційних троцькістів, капіталістичну пресу і літературу, мистецтво в цілому. Нещодавно в одному з японських журналів було вміщено статтю, в якій говорилося, що „той письменник заслуговує на назву підданого великої Японії, який свою творчість скеровує на здійснення національної політики“.

Про те, що означає „національна політика“ Японії, весь світ пересвідчився на подіях в Шанхаї, Манчжурії, Жехе.

Таку „національну політику“ пропонує підтримувати і підтримує реакційна частина японських письменників. В такому ж дусі працюють і літературні лакеї фашистської Німеччини та інших країн.

Значна кількість польської художньої літератури присвячена історичному минулому Польщі, зокрема польсько-радянській війні, яка висвітлюється, як „перший етап до виконання історичної місії Речі посполитої“, що має завдання позбавити світ од „більшовицького дикунства“.

„18 років минуло від початку імперіалістичної війни 1914 року — за цей час жахливі події почали забуватися. За цей час встигло вирости нове покоління, що знає про війну

лише з чуток. Це покоління вже здатне для війни. Шкільні вчителі, попи всіх релігій, „спортивні“ товариства, газети, журнали, книга—вся зброя ідеологічного впливу, що є в руках пануючого класу експлуаторів, вперто виховують це нове покоління, прищеплюють йому переконання, що єдиний вихід зі злиднів—нова війна“ (З відозви МОРП до антивоєнного дня 1932 р).

Над „виховуванням“ цього покоління вперто працюють і буржуазні письменники.

В столицях Західної Європи існують літературні біржі, де за франки і марки продаються, як повії, письменники, „цивілізованих висококультурних країн“.

Кожному ясно, що на цій біржі нема пролетарського письменника. Він в гущі мас. На Берлінську біржу, а такі є і в Лондоні, і в Парижі, ідуть продавати себе ті, хто за десяток марок готовий до послуг першому-ліпшому капіталістові. Цілоком зрозуміло, що досить „кликнути клич“, як вся ця отара буде писати на яку завгодно тему.

Зрозуміло, що тон дають солідні письменники, які обзавелись уже „літературною бородою“ і мають відзнаки за вірну службу в часи імперіалістичної війни 1914—18 років. Даючи твори з життя пануючих класів, захищаючи приватну власність, отруюючи читача релігійним чадом, ці маститі письменники вміло і старанно продовжують справу міністрів внутрішніх справ та департаментів поліції.

Клас стоїть проти класу. Це гостро відчувається і в літературі. В капіталістичних країнах є досить значна група письменників, що йдуть поруч з буржуазією, допомагаючи їй в готуванні війни. Їм протистоїть революційний фронт літератури. В СРСР і цілому світі зросли й зміцніли нові фаланги письменників, які під проводом комуністичної партії з революційної настигнутістю і ентузіазмом борються за перемогу соціалізму, провадять боротьбу проти війни, організовують маси на захист Радянського Союзу.

В передніх шерехах цих письменників ідуть найбільші творці світової літератури: Максим Горький, Ромен Ролан, Бернард Шоу, Ептон Сінклер.

Багато письменників всесвіту виступають з палким протестом проти війни. Думку і настрої цих передових діячів літератури яскраво висловив Анрі Барбюс:

„Війна знову йде. Це треба бачити, не звертаючи уваги на шори, які надівають на ваші очі. Згадайте про 1913 рік. Зараз в цілому світі існують ті ж причини війни, але в більшій кількості“.

Революційні письменники всесвіту багато працюють над тим, щоб мобілізувати маси проти війни, провадити нещадну боротьбу як з одверто націоналістичною, фашистською літературою, що „оповиває війну серпняком містицизму“, так і з буржуазно-пацифістською, з помилками, збоченнями, що виявляються в окремих представників революційної літератури.

У змаганні двох світів революційний письменник повинен стояти на передових позиціях.

На II світовій конференції революційної літератури Йоганнес Бехер кинув гасло:

„Нам у боротьбі з воєнною небезпекою треба зміцнити темпи, наздогнати час“.

„Вся трудяща людність чекає сьогодні від усіх передових письменників, крім палких декларацій, великих і гостро вразливих творів, які б розкривали масам очі на небувалу ще воєнну катастрофу, що загрожує світові, створити такі яскраві твори, які б запалювали маси бажанням боротися з імперіалістичними хижаками і їх вірними слугами. Дайте людності твори, які б кликали її на боротьбу за все прогресивне, проти фашистського терору і шовіністичного чаду церкви, школи та буржуазної преси. Дайте твори, які викривали б гарячкове готування нової імперіалістичної різанини“.

(З відозви МОРП до антивоєнного дня 1932 року).

Якими ж лініями повинна йти робота революційних письменників і насамперед наших радянських письменників у боротьбі за мир, в організації оборони соціалістичної батьківщини?

Основне і найважливіше завдання—це показати, як і чому народжуються війни, розкрити на досвіді імпералістичної та громадянської воєн, на досвіді останньої війни, колоніальних grabунків імпералістів таємницю війни перед широкими масами.

Тов. Ленін не раз рішуче підкреслював неминучість воєн, поки існує капіталізм, неминучість рішучої боротьби між капіталістичним світом і СРСР.

„Ми живемо не лише в державі, а в системі держав і існування Радянської республіки поруч з імпералістичними країнами довгий час не можливе. Зрештою, або те, або те переможе. А поки це настане, низка самих жахливих сутичок поміж радянською країною та буржуазними державами неминуча“ (Ленін).

Перший обов'язок революційного письменника показувати в художній формі лице імпералізму, розкривати дійсну суть політики капіталістичних урядів, настійно мобілізувати маси на боротьбу з корінною причиною виникнення воєн—з існуванням капіталістичного ладу, показати суть і практичні заходи до здійснення гасла про перетворення війни імпералістичної на громадянську. Треба всю майстерність художнього слова скерувати в бік глибокого пояснення, що знищити війну можна лише шляхом знищення капіталізму, тобто шляхом скинення класу капіталістів, експлуататорів, шляхом встановлення диктатури пролетаріату, будівництва соціалізму і знищення класів. Треба показати що будь-які інші теорії та пропозиції, хоч би якими „реальними“ вони здавалися, є просто обдурювання з метою продовжити систему експлуатації та воєн.

На сучасному етапі надто важливим є показ особливостей міжнародного стану, показ того, що світ фактично вже увійшов у нову смугу імпералістичних воєн, що сучасний стан капі-

талізму (нечувана економічна криза) штовхає імпералістів на нову війну і насамперед на контрреволюційний напад на СРСР.

Особливий наголос в усій протимпералістичній роботі кожного радянського письменника повинен бути зроблений на роз'ясненні зрадницької ролі соціал-демократії, на викритті її фашистського обличчя як в минулому, так і тепер.

Треба розкрити і яскраво показати останні маневри II інтернаціоналу, що ухвалив протестувати проти війни, але не відмовився від активної підтримки капіталістичних урядів.

Таємниця війни складна. Тому треба глибоко вивчати особливості сучасного періоду, ґрунтовно опанувати теорію Маркса-Леніна-Сталіна про війну.

Розкриваючи соціал-фашистські маневри, завдаючи нищівних ударів ідеології дрібного буржуа, що дивиться на життя крізь призму свого міщанського добробуту, радянський письменник повинен особливо гостро виступати проти контрреволюційних біологічної та расової теорій війни, проти всіх, хто хоче замазати суть війни, як класового явища.

В готуванні нової імпералістичної війни, в готуванні контрреволюційного нападу на СРСР втягнуті зараз усі сили капіталізму, в тому числі і наука, мистецтво, література. Готуються не лише гармати, кулемети, хемічна, бактеріологічна війна,—капіталістична машина вперто працює над ідейним отруєнням мас, над психологічним готуванням війни.

Ми вже говорили, що серед письменників всесвіту чимало чесних людей, які стали до активної боротьби проти імпералістичної війни, але багато і таких, що вірою й правдою служать імпералістам. Ці люди вживають усіх заходів, щоб отруїти свідомість мас пропагандою зоологічного націоналізму, вихвалянням капіталістичної системи, наклепами на комунізм.

Справу одвертих прибічників капіталізму старанно підтримують і продовжують ті кадри буржуазної літератури, що на словах за революцію,

проти імперіалістичної війни, а на ділі, в замаскованому вигляді, часто-густо з значною художньою силою, стають на захист капіталізму.

Завдання кожного бійця радянського літературного фронту полягає в тому, щоб розкрити дійсну суть, класово-капіталістичну природу таких концепцій, дати твори, які б чітко пропагували науку Маркса-Леніна-Сталіна про класи і класову боротьбу.

Буржуазні письменники різних напрямків останнього часу дали велику кількість творів на тему про минулу імперіалістичну війну. Основний напрямок більшості цих художніх творів — виправдати політику капіталістичних урядів, підготувати громадськість до нових подій. Сильною течією в літературі є пацифістське ставлення до війни, пояснення її, як стихійного лиха, в якому не видно винних, не видно причин. Класичним зразком такої ідеології є твір Ремарка „На Західному фронті без змін“. Намалювавши жахливу картину війни, Ремарк залякує читача людським стражданням, не показуючи того, що імперіалістична війна є неминучий наслідок капіталістичної системи. Пацифізм Ремарка, так само як і пацифізм всякого гатунку, надзвичайно вигідний для буржуазії. Він обеззброює пролетаріат, виправдуючи імперіалістів, які за Ремарком є прості виконавці „лихої долі“.

Одним із найважливіших завдань кожного радянського письменника є нещадне викриття дійсної суті пацифізму.

„Найперший обов'язок комуністів у боротьбі з імперіалістичною війною — це зірвати завісу, під прикриттям якої буржуазія готується до війни і показати широким масам дійсний стан речей. Це означає, насамперед, саму жорстоку політичну і пропагандистську боротьбу з пацифізмом“. З постанови VI конгресу Комінтерну).

Цілком зрозуміло, що особливо рішучу боротьбу треба вести з пацифістськими настроями в радянській літературі.

Пропагуючи нашу мирну політику, боротьбу Комуністичного інтернаціоналу з небезпекою нової імперіалістичної війни і насамперед контрреволюційного нападу на СРСР, ми повинні яскраво показати, що пацифізм, пропаганда вічного миру в капіталістичних умовах, протиставлення „природній звирячій біологічній моралі капіталізму гуманістичної критики“ — це гасло наших ворогів, соціал-фашистів.

„Ми, марксисты, не належимо до безумовних ворогів війни.

Ми говоримо: наша мета дійти соціалістичного суспільного ладу, усунувши будьяку експлуатацію людини людиною й однієї нації іншими націями, що неминуче усуне будьяку можливість війни взагалі“ (Ленін).

Нечуване загострення воєнної небезпеки є наслідок світової економічної кризи. Тов. Сталін на XVI з'їзді ВКП(б) з усією рішучістю підкреслив, що „світова економічна криза переростатиме в низці країн у кризу політичну“, а це означає, що:

„Буржуазія шукатиме виходу з стану в дальшій фашизації внутрішньої політики, використовуючи для цього всі реакційні сили, в тому числі і соціал-демократію.

Буржуазія шукатиме виходу в новій імперіалістичній війні та інтервенції“... (Сталін)

З цього виходить, що боротись у літературі за здійснення ленінських настанов щодо революційної боротьби неможливо без розгорнутого показу глибини економічної кризи та причин її, без показу могутньої світової революційної хвилі, що з кожним днем зростає, дужчає.

Художній твір, що показує життя робітника, трудящого в капіталістичних країнах є чудовий посібник для виховання в душі класової непримиренності широких мас, надто молоді, яка зросла в радянських умовах і не бачила, не відчувала на собі безпосередньо капіталістичного панування.

Завдання радянської літератури полягає в тому, щоб глибоко, змістовно

показати причини капіталістичної агресії проти Радянського Союзу, неминучість рішучої боротьби між капіталістичним світом і СРСР.

Величезні досягнення соціалістичного будівництва в нашій країні примушують буржуазію розуміти перевагу соціалістичної системи господарювання. Світова буржуазія бачить величезне міжнародне значення наших успіхів.

„Вона розуміє необхідність поставити всі свої сили проти СРСР, щоб продовжити своє життя, вона повинна спробувати розбити соціалістичну систему“. (Кашен, Доповідь на XI пленумі ВККІ).

В художній літературі треба яскраво, чітко, глибоко переконливо показати, що змагання між двома принципіально протилежними системами, між капіталізмом і переможним соціалізмом надзвичайно різко ставить питання — „хто кого“ в світовому масштабі.

Клас стоїть проти класу. Це особливо гостро відчувається у взаєминах між СРСР і капіталістичним світом, в небезпеці нової війни. Кожен письменник повинен мобілізувати всі свої сили на те, щоб показати всю відповідальність сучасного моменту, щоб ще щільніше з'єднати маси трудящих навколо комуністичної партії та її лєнінського ЦК на чолі з тов. Сталіним, навколо Комуністичного інтернаціоналу — штабу світової пролетарської революції.

Клас стоїть проти класу. Буржуазні письменники, соціал-фашистська література одверто і в замаскованому вигляді працюють на користь імперіалістам. Радянська література разом з пролетаріатом, з колгоспниками радянського Союзу і трудящими цілого світу повинна включитись в ще більш активну боротьбу за організацію нашої перемоги над капіталістичним світом.

В капіталістичних країнах останніх років видано десятки романів, повістей, збірок поезій, в яких оспівується імперіалізм, в яких говориться про війну, як про явище, без якого не може існувати людство. І от, коли зважити на цю зливу імперіалістичної літератури, що є там, за нашими кордонами,

то мимоволі задаєш собі питання: а як же у нас з оборонною тематикою, з протиімперіалістичною літературою? І доходиш до висновку: ми відстали. В цьому немає жодного сумніву. Можна говорити про деякий ріст нашої оборонної літератури, про збільшення уваги радянських письменників до оборонної тематики. Лише цим збільшенням уваги до оборонної тематики можна пояснити появу „Загибелі ескадри“ — Корнійчука, „Полоненого“ — Смілянського, „Права на смерть“ — Панча, „Смерть Леді Грей“ — Голованівського, „Ети“ — Левітіної, низки творів Городського, Дубінського і інш. Лише збільшенням уваги до оборонної літератури можна пояснити, що т. Головко працює над великим твором з оборонної тематики, що в своєму творчому плані намічає дати нову п'єсу про авіацію тов. Корнійчук. До друку виготована фантастична повість Владка про майбутню війну. Шиян закінчує велику річ про імперіалістичну війну. Зростають і молоді червоноармійські письменники: Косарик, Вирган, Нікітін, Виглазов, Чердієв, Дорошенко. Велику активність виявляють письменники, що 1933 року пішли до армії: Крижанівський, Чепурний, Кондратенко, Котляров, Дорошко.

Все це факти, що свідчать про зростання оборонної літератури. Але чи можуть вони, бодай найменшою мірою, задовольнити нас. Ні, бо хоч би яку ділянку ми взяли, всюди у нас безліч хиб, а часом і серйозні прориви.

Візьмімо літературу про імперіалістичну війну. Єдиний твір, з тих, що виійшли на Україні, може бути визнаний за задовільний — це „Шанці“ М. Тардова (друга частина має назву „Кінець Охотського полку“).

Тов. Тардов — учасник імперіалістичної війни, глибоко пережив і відчув усе її страхіття, але він не розгубився. Твердо оцінюючи стан, розуміючи суть імперіалістичної війни, письменник дав глибокий змістом художній твір, який наснажує читача почуттям ненависті до винуватців війни, мобілізує його на боротьбу з капіталістичним ладом. „Шанці“, не зважаючи на деякі нотки

ремаркізму в першій частині, — бойовий, більшовицький твір.

Чимало писали про імперіалістичну війну Дніпровський, Варава, — але їхні твори по ідеології не наші. „Записки полоненого“ Варава — це типовий суто-націоналістичний твір, в якому за ідеал ставиться безхребетна людина, готова служити „і нашим і вашим“, в залежності від того, скільки дадуть.

Досить яскраво виступає в ролі оруженосця класово-ворожих нам ідей Дніпровський.

В новелі „Долина угрів“ класовий ворог — командарм імперіалістичної армії — вольова, приваблива людина. Зате більшовики і загалом солдатська маса — пігмеї, дикуни, огидні „кривенькі солдатики“. Вони вбивають командарма і зривають його план наступу на гірські висоти, наступу, після якого мав бути відпочинок. Як бачимо, тут дається в зовсім неприхованому вигляді ідея, що більшовики зірвали перемогу царської армії, яка могла б своїми перемогами повести країну до відпочинку. Навряд чи треба доводити, що це взято з арсеналу материх чорносотенців.

В оповіданні „Ацельдама“ Дніпровський показує страхіття імперіалістичної війни в біологічному плані. Люди — кролі. Лише під громом вибухів і серед смертей герої починають пасивно „протестувати“. Роботу більшовиків подано сміхотворно, анекдотично. Проводирі маси — дикуни Люшні. В творі яскраво підкреслено, що українці не винні в імперіалістичній війні — винні тільки росіяни. Українці — безбуржуазна нація. Буржуазії загалом немає. Росіяни — Міхеїч і Чугуєв — відворотні люди, лихварі й мародери. Люшня — „добродушний хохол“. Революцію робили не більшовики, спрямовуючи солдатські маси на переростання війни імперіалістичної в війну громадянську, — сталася вона стихійно під градом гранат, вона сталася випадково. Її ніхто не хотів. Так виходить за автором.

Про імперіалістичну війну дещо є у Панча, Качури, Лісового, але ці письменники разгубилися перед матеріалом і подали його без відповідного класо-

вого аналізу, по-паціфістському. В творах Панча, Качури і Лісового про імперіалістичну війну — безперспектив'я, відсутність тверезої оцінки подій.

Так стоїть справа з українською художньою літературою про імперіалістичну війну.

Трохи краще стоїть справа з тематикою громадянської війни, але і тут зроблено лише початок. З усього, що написано про громадянську війну, можна назвати лише декілька творів, що можуть бути рекомендовані нашому радянському читачеві. Серед цих творів „Загибель ескадри“ — Корнійчука, „Контр-удар“ Дубинського, „Право на смерть“ — Панча, „Ранок“ — Микитенка, „Сорок вісім годин“ — Ю. Смолича.

Отже навіть про громадянську війну написано в українській літературі мало, хоч саме на Україні відбувались велетенського історичного значення події під час громадянської війни.

Зовсім погано з літературою про сучасну Червону армію. Тут можна назвати лише „Відвагу“ — Дубинського, „Полонений“ — Смілянського, збірку оповідань Патяка, поезії М. Шеремета.

Не гаразд стоїть, справа і з показом майбутньої війни, з розкриттям в художній літературі імперіалістичних хижацьких намірів.

Чому ж це так? Чому ми відстаємо на ділянці оборонної літератури. Тому, це треба сказати одверто, що дехто з товаришів навіть сьогодні не зрозумів ще глибоко особливостей сучасного стану.

Дехто вважає, що всякий художній твір є оборонний. Люди міркують так: коли я дам високохудожній твір про Дніпрогес, то показуючи всю велич нашого соціалістичного будівництва, я тим самим виховую любов до нашої соціалістичної батьківщини, я тим самим у читача виховую бажання боротись за неї. Правильно. Високохудожній твір про соціалістичне будівництво наснажує читача, виховує в ньому любов до своєї країни. Але все ж це не буде тим, що ми звемо оборонним твором. Є низка питань, низка проблем, які потрібно опрацювати по особливому, щільно пов'язуючи їх з соціалістичним будівництвом, але підкреслюючи,

ставлячи наголос на питаннях оборони країни.

Контрреволюційні націоналісти (Хвилювий, Досвітній, Пилипенко, Ірчан та інші.), здійснюючи свою настанову на відрив Радянської України від СРСР, української літератури від братньої російської і літератури інших народів Радянського Союзу, чимало попрацювали над викривленням історії революції, над показом громадянської війни в націоналістичному світлі. Своєю літературною продукцією і всією своєю діяльністю, змикаючись з чужоземними інтервентами ці дворушники намагалися затуманити голови радянських трудящих націоналістичним чадом.

Партія, радянська громадськість, гострий меч диктатури пролетаріату — ДПУ, зірвали маску з українського націоналізму. Ворог розбитий, але ще не добитий. Перед нами стоїть відповідальне завдання до кінця очистити літературний фронт від націоналістичного мотлоху, до кінця викрити ту націоналістичну контрабанду в літературі, яку протаскували ці агенти міжнародного імперіалізму.

Наше завдання полягає в тому, щоб дати дійсно високоякісний, більшовицький, ідейно насажений художній твір, широке полотно про ті величезні події, які відбувалися під час громадянської війни.

Нам здається, що починати творити художню історію громадянської війни треба з історії дивізій, з історії заводів і колгоспів.

Візьмімо таку дивізію, як дивізія червоного козацтва. Навколо неї надто багато наплутано. Червоне козацтво показано, як продовжника Запорізької Січі. Скрипник у своїх статтях особливо це відстоював. Червоне козацтво показано в націоналістичному вигляді, і тому більшість книг про першу кінотну дивізію, як і про корпус червоних козаків рекомендувати ми не можемо. А дивізія заслуговує на велике художнє полотно, на більшовицький показ її героїки.

Візьмімо 45 дивізію. Один героїчний південний похід групи дивізій на чолі з т. Якіром заслуговує на серйозну увагу художника.

Візьмімо 44 дивізію, що створилась з робітників і трудящого селянства України і ввесь час боролась на Україні.

Візьмімо київський арсенал. Той, хто писатиме його історію не може не спинитись на героїчній боротьбі арсенальців з денікінськими і петлюрівськими бандами.

Писати історію громадянської війни треба починати з історії окремих дивізій, щоб, беручи окремі яскраві події, на їхній базі переходити до розгорнутого показу подій, що відбувалися під час громадянської війни на Україні.

Особливо велика заборгованість радянських письменників перед сучасною Червоною армією. Колосальна, напружена робота, що провадиться в Червоній армії, не має гідного відображення в літературі.

Живої сучасної Червоної армії, її героїки в нашій літературі ще не показано. А тем тут безліч. Сучасна Червона армія заслуговує на дійсно високохудожні твори і в драматургії, і в поезії, і в прозі.

Наступна війна. Небезпека війни відчувається у першій-ліпшій події з міжнародного життя і про цю майбутню війну в художній літературі абсолютно нічого немає.

А завдання і на цій ділянці великі і серйозні. Ми повинні використати всі можливості, скерувати художнє слово на виховання у трудящих патріотизму, безмежної любові до нашої країни, скерувати художнє слово на те, щоб кожна мати, кожен батько говорив своїм дітям словами матері героя-льотчика Молокова: „Якщо почнеться війна, я скажу синові: „іди боротися з капіталістами і, коли потрібно, умри за нашу соціалістичну батьківщину“.

Високоякісну художню оборонну літературу треба створити.

Мова йде не лише про широкі полотна. Треба створити і широкі полотна, і бойову пісню, і інсценізації, і сатиру і нарис. Треба дати поряд з великими полотнами оперативну бойову літературу. Це обов'язок радянських письменників, обов'язок громадян Союзу радянських соціалістичних республік.

ОБГОВОРЮЄМО СТАТТЮ О. М. ГОРЬКОГО

О. М. Горький у своїй статті „Про літературні забави“ поставив важливе питання про виховання і роботу молодих письменників. Вказавши на легковажне ставлення і шкідливе самозаспокоєння деяких молодих літераторів на своїх перших успіхах — О. М. Горький одночасно загострив питання про небажання декого з молодих поетів і прозаїків серйозно вчитись і працювати над опануванням творчих висот, над поглибленням свого світогляду.

Великий письменник пролетаріату юстро і правильно критикує тих, хто справжнє творення радянської літератури підмінює літературними забавами, хто сам загрузши в багнущі старих звичок літературної богеми, в своїх творах намагається оспівувати нове життя нашої героїчної доби. Такі літератори гальмують розвиток соціалістичної літератури, плямуючи своєю поведінкою радянських письменників та літературну молодь.

Богема — явище нам вороже. Вона є наслідок розладу письменника з дійсністю і рано чи пізно веде вона до ворожого табору. Ось чому зовсім не випадково колишні керівники націоналістичного „Пролітфронту“ прославляли богему, прищеплюючи її своїм літературним кадрам.

Цілком вчасний і юстрий виступ О. М. Горького радянські письменники зустріли великою підтримкою.

Редакція журналу „Молодняк“ звернулася з цього приводу до письменників і поетів з проханням висловити свої думки на сторінках журналу.

ЖАРТИ НАБІК

ІВАН КИРИЛЕНКО

В Технологічному саду оголеним верховіттям шумлять дерева. Злітають від землі і знову падають додолу оберемки жовтого листя.

Осінь ніч несподівано вдарила морозом, таким недоречним для трьох юнаків. Хлопці, важко сопучи, повзаючи на колінах, ретельно згрібали листя в одну купу під горбок. Хлопці дотепно вирішили: коли заритися в м'яке листя, мороз не дошкулить. Тоді молодість ще позмагається з природою.

А тим часом взялися до курева. Низький на зріст, огрядний хлопчина в потертій австрійській тужурці (стаж з 1918 р.), в чоботях, що передки їм густо обмотано електричним дротом, тяжко зітхнув:

— Оце б дома... Хоч у голоді, так у теплі...

— Згадала баба діверя — поважно додав другий, попихкуючи цигаркою. Товстий газетний папір щоразу спалахував білосинім вогником і освітлював молоде вродливе обличчя типового селяка з далеких південних степів.

А третій нічого не сказав. Він мовчки сидів на купі листя, насунувши шкіряного кашкета і заклавши пальці в рукава незграбного ватяного бушлата.

Він щось напружено думав, цей мовчазний парубок. Цигарка йому потухла в зубах, а очі дивились вперед в глибину яру, де чиясь невидима рука щедро і безладно розкидала сотні привабливих електрозірок.

Юнак, не відриваючи очей від заводських заграєв робочої Петінки, згадував свій рідний завод у великому місті над Дніпром.

Хлопці мовчки розташувалися на ночівлю. Як рідні тулилися один до одного: так тепліше.

Вгорі голчастий вітер шарпає розложисті крони осокорів, темна морозна ніч нагонить осінню журу, — а перед очима хлопцям, як неприступна фортеця, стоять похмурі темні корпуси Технологічного інституту.

І кожний з трьох думає, що цю фортецю треба взяти — хоч нехай як там холодно спати в листі і харчуватися

рештками „шрапнелі“ з студентської столовки.

Через три дні іспити і хлопці знають, що це буде ітурм, боротьба, натиск молодого класу на твердиню науки, на Перекопи знань.

І довго не спали хлопці—три земляки з Дніпропетровщини, яких тижневе чекання іспитів зробило друзями.

Це був 1922 рік, коли червонозаводська Петінка тільки-но починала роздмухувати горна, а Харків вишкірився вибоями подзьобаних тротуарів.

Мовчазний в шкіряному кашкеті ще вчора довго й уперто думав, а вранці коли dokonані морозом хлопці посхоплювалися, він сказав просто:

— Хлопці... Їсти нема чого, спати в садку далі не можна. Я пропоную піти до Петровського. Хай дає роботу, доки іспити складемо.

— Що?!

— До Петровського?! Та нє, ти жартуєш...

— А що якби справді... Тільки ж хіба йому до нас? Голова ж ВУЦВК'у — мрійливо сказав селяк в австрійській тужурці.

— Нічого хлопці... Він людина проста... Сам бачив шмаленого вовка. На нашому заводі працював... Там і досі його станок в механічному цеху стоїть.

— Ні, все-таки страшно...

— Ех ти, партизан... Страшно... Що ж тут страшного? Комсомольці, приїхали вчитись, просимо роботи. Гайда зараз же, а там побачимо.

І вони пішли, сповнені надій і тривоги. Перед масивними дверима приймальні голови ВУЦВК'у, звичайно, вони затрималися довше ніж треба: хто-зна, може одчиниш двері, а тут і Григорій Іванович назустріч. Що ти йому скажеш?

Але й тут перемогла молодість, віра в свій клас і його проводирів.

Обходячи килимову доріжку (щоб не закаляти), хлопці наблизились до столу, над яким висіла табличка: „Зав. дожидальне голови ВУЦВК'у“. На них звів очі і пильно глянув крізь окуляри старенький дідусь.

— Що скажете хлопці?

— Та ми... та нам до Петровського б, — відповів за всіх шкіряний кашкет.

Скільки б дали його друзі, щоб раз непомітно зникнути сперед допитливих очей дідуса. Але відступати,—ні.

— Еге ж, до Григорія Івановича, — додала австрійська тужурка.

— А звідки ж ви будете?—і знову крізь окуляри пропікає очима.

— З Катеринославщини.

Дідусь пожавішав, аж окуляри на лоба звів.

— А-а-а... Катеринославські горе-багатирі... Махновці.. Хе-хе! — жартував дідусь.

Але шкіряний кашкет раптом спалахнув:

— Обережніше, товаришу, не горе-багатирі і не махновці, а комсомольці, робочі та наймити, приїхали вчитися до столиці,—голос хлопцеві тепер дзвенів упертою силою. Зза спини лагідно, але з ноткою образи додала австрійська тужурка:

— А махновців ми, дедушка, сами ганяли... Да-да!

— Факт! — коротко зрезюмував третій і тут же подумав: „Ну, тепер давай бог ноги“.

А дідусь так тепло з батьківською усмішкою дивиться на них:

— Молодці хлоп'ята!.. Вмієте за себе постояти. Отаким нам і треба студентів... Головне ніколи не вішайте носа...

— Та ми що... ми нічого, ми хлопці такі знаєте, що не підкачаємо... Тільки от роботу б нам якусь на тиждень, доки іспити, а то кишки марш виграють.

— Виграють, кажеш. Нічого. Приходьте завтра о сьомій ранку сюди. Тут буде грузовик, так ви ним просто в наш радгосп, отут під Харковом... А ввечері він же й назад примчить... У вас іспити увечері?

— Так.

— От і добре. Натє вам записку, горе-багатирі...

Тепер сміялися всі четверо.

По вибоїстій Пушкінській хлопці не йшли, а летіли...

Увесь світ, здавалося, впав їм під ноги, як переможцям, як справжнім багатирам.

Перші підступи до Перекопу науки було взято несподівано легко.

В новій столиці більшовицької України відбувся урочистий пленум ЦК ЛКСМУ, присвячений п'ятнадцятилітньому ювілеєві комсомолу. В президії сиділи випробувані, незламні керівники КП(б)У, організатори нечуваних перемог. Музика гриміла святковими маршами, молоді серця палали любов'ю до своєї батьківщини, крок за кроком одвоєваної від ворога, від руїни, — палали готовістю, коли треба вмерти за нашу радість, за молодість, за тяжкий, але героїчний шлях, за могутнє сьогодні і прекрасне завтра.

І тут, на пленумі, автор цих рядків після довгих років розлуки зустрів двох своїх друзів по 1922 рокові, по Технологічному садку, по першому штурмові Перекопу науки.

— Ти все пишеш? Пиши, пиши! Ми читаємо!

— А ти?

— А я брат начальником цеху на своєму заводі... Часто згадую як ми до Петровського роботи шукати ходили... Горе-багатирі... Чи живий і досі той веселий старик?

— А мені садок Технологічного дався взнаки... Застудився я тоді і досі у грудях підболює... Але для начальника політвідділу це дурниці. Ось закінчимо збиральну, у відпуск махну. А ти б приїхав до мене. От де матеріал для вашого брата... А типаж? Закачаєшся!

— Та й про заводи ви мало хлопці пишете... Не гаразд! У мене в цеху два орденоносці. От де герої нашого часу! Приїдь на знак старої дружби. Створимо всі умови.

Мені хочеться обняти їх, моїх старих друзів, хочеться на всі груди, на весь світ крикнути:

— Любі мої, рідні, хороші... Як же можу я не приїхати, як же можу не оспівати нашу прекрасну роботу, як же можу

я не горіти разом з вами, коли сковає нас єдина воля, коли серця наші б'ються мільйоновими масами, коли он в президії Павло Петрович тримає на руках маленьке дитинча, яке прийшло вітати наш пленум і з серйозним виглядом проказало нам: „Целюскінци - дологінци“.

До побачення друзі! Я приїду і всі ми завжди з вами. До побачення, рідні мої! До зустрічі в цехах, на розлогих ланах колгоспних, на сторінках романів і поем, на майбутніх барикадах світової революції.

Я обіцяв своїм друзям, що всі ми, колишні і сьогоднішні комсомольці-письменники, будемо завжди з ними і твори наші будуть їм за гостру зброю великої боротьби.

Але чи всі?

Дехто з молодих, особливо ті, що не пройшли суворого, класового життєвого гарту, ті, що порівняно легко ввійшли в літературу і ще легше поводяться з своїм пером, ті, на жаль, дають і досі підстави великому пролетарському письменникові Олексію Максимовичу Горькому писати про „Літературні забави“.

Годі, товариші! Протріть заспані очі, гляньте широко навкруги і скажіть: чи має хто-небудь з нас право марнотратити свої сили, здібності, коли вони належать нашій батьківщині, чи буде гострим наш зір, коли у декого він помутнів від безпутньо розтрачених ночей, чи гідні ми бути інженерами людських душ, коли душі декого з молодих інженерів самі потребують кардинальної перебудови.

Велика сила молодість! Ще більша — наша класова молодість. Теть жарти, товариші! Давайте боротися як один за право зватися вірними солдатами дійової армії великого вождя трудящих тов. Сталіна!

ВИХОВАТИ ЗАГАРТОВАНИХ ВІЙЦІВ-ЛЕНІНЦІВ

М. АГУФ Секретар парторганізації письменників

Харківська комсомольська організація письменників існує півроку. За цей час вона згуртувала раніш розпоросених по різних організаціях письменни-

ків-комсомольців, почала розгортати виховну роботу й висунула на одне з перших місць питання творчого зростання молодих письменників-комсомольців

Комсомольській організації доводилося так само з перших днів свого існування вести боротьбу з явищами богемщини, групівщини, недисциплінованості серед певної частини комсомольців. Проте, з усією гостротою питання про рішуче викорчовування тих нездорових явищ у побуті, які ще певною мірою спостерігаються і досі в окремих комсомольців, питання серйозної учоби молодих письменників були поставлені комсомольською організацією лише тепер, лише в процесі обговорення статті О.М.Горького „Про літературні забави“.

Троє зборів, на яких докладно обговорено статтю т. Горького, зробили серйозний перелом у настроях більшості комсомольців. На останніх зборах руба поставлено було питання про те, що молодий письменник, який не працює над собою, не вчиться, не може дати кваліфікованих творів, гідних нашої великої епохи. Тут же на зборах переважна більшість комсомольців самовизначилася щодо учоби, щодо вступу в ті, чи в ті ВИШ'ї і ВТИШ'ї.

Так само гостро поставлено питання виробничих зв'язків комсомольських письменників, питання ліквідації занадто скороспілого відриву від виробництва, від трудового колективного життя.

Серйозне виховне значення повинно мати ухвалення парторганізацією письменників прикріплення окремих комсомольців до членів партії в порядку індивідуального шефства.

Серед комсомольців-письменників є значна частина переростків. Треба вже тепер ставити питання про передачу найкращих до партії.

Завдання комсомольської організації письменників виховати загартованих, теоретично озброєних більшовиків-ленінців, які і своєю творчістю і своєю відданістю партії були б гідні великого почесного звання письменників-комуністів.

Парторганізація письменників мусить систематично допомагати комсомольській організації в здійсненні нею цього відповідального завдання.

ХУДОЖНІ ЗАБАРВЛЕННЯ ЧИ „ХУДОЖНІ ЗАБАВИ“

ПЕТРО ПАНЧ

Бути письменником — значить навчати мільйони. А бути радянським письменником — потрібно крім того ще й своєю творчістю активно боротися за інтереси робітничого класу, брати участь у соціалістичному будівництві.

Для того, щоб мати підстави повчати чомусь інших, потрібно самому бути людиною широко освіченою і авторитетною. Навіть письменники, щедро обдаровані, потребують упертої праці над своїм хистом. Талант подібний до руди, яка стає металом тільки після топлення і ще низки складних технологічних процесів.

Радянською владою для письменників створено найсприятливіші умови для виявлення, зростання й розвитку талантів. Жодна література в світі не може похвалитися такою увагою до себе з боку партії, уряду і суспільства, яку має література радянська. Від письменників вимагається тільки сумлінного

ставлення до взятих на себе обов'язків як і від кожного учасника соціалістичного будівництва. А це значить, що художня література повинна стояти на височині політичного рівня нашої дійсності.

Роль радянського письменника почесна і відповідальна. Але не всі розуміють її в однаковій мірі. Навіть більше, дехто просто не бачить чи не хоче бачити того налігача, яким хотів налігати його класовий ворог. Спроба прищепити декому з молоді богему була його плановою роботою.

Надаремно думає дехто із учасників інциденту в ресторані, що це була тільки випадкова пригода. Коли ми уважніше придивимось до учасників цієї „тайної вечері“, ми тільки ствердимо, що це було логічне завершення впливу на них класового ворога, який вів уперту боротьбу за кадри.

На кого він міг розраховувати?

Наш талановитий, соціально обдарований, загартований в боях молодняк, що прийшов до літератури переважно від заводів і колгоспів, має біля себе і таких товаришів для яких назва „молодий письменник“ потрібна вже тільки як страховий поліс. Об їх бороди давно вже щербиться бритва. Вони забули вже день, коли написали першу річ, але вони не знають ще такого дня, коли вони написали річ, гідну ім'я письменника.

Це так звані розтратники громадського часу.

Є серед молоді (і серед старших також) такі товариші, яких піднесли на щит у запалі безпринципної групової боротьби.

Історична постанова від 23 квітня поставила їх перед потребою сплати векселів, і не кожен з них мав дані вийти із цієї операції з честю.

З них формується біялітературна братія. Фізіологічна потреба грітися в промені слави, примушує їх втягати в своє оточення талановитий молодняк. Це і є найбільш придатний матеріал для розкладницької роботи.

Стаття тов. Горького була вчасним сигналом. Від „забав“ до політичних вивихів у творчості й на практиці — занадто мала дистанція. А тому для нашого молодняка такі „забави“, що виходять від людей, яким чужі інтереси радянської літератури, можуть стати фатальними.

Створення єдиної спілки радянських письменників є новим етапом у розвитку радянської літератури, в її ряди влилося все краще, що працювало і хоче сумлінно працювати в літературі.

Поза лавами спілки теж залишилося не мало ще товаришів, доробок яких ще не давав їм права на членство. Проте, вони широко працюють над собою і мають усі підстави на всебічну допомогу як від спілки, так і від усіх старших товаришів, озброєних майстерністю. Щоправда, цю допомогу розуміють досить по різному. От, наприклад, тов. Б-н пише:

Шановний порадник юних письменників. Я учень сьомої групи. Нещодавно переданий із піонерів до КСМ,

пишу оповідання, в якому хочу показати сталінський похід піонерів разом з сивою гвардією за високий урожай.

Прошу вас, щоб ви мені в цьому допомогли. Я вам надішлю своє оповідання для виправлення та кращого художнього забарвлення.

Тов. Г-р. пише:

... Хочу попрохати Вас, щоб Ви мені написали, як боротися з такими „лихом“, щоб дитина в оповіданні була дитиною, а не перетворюлася на дорослого“.

Зовсім по іншому розуміє допомогу від письменників початківцеві, тов. Ч-т:

„Сьогодні я маю вільний час, вирішив написати Вам листа, бо якось скучно без Ваших порад... Ви радите не поспішати друкуватися, а вжити всі сили на підвищення своєї освіти. Порада звичайно гарна, але Ви не сказали, як саме підвищувати свою освіту... Тепер хочу дати Вам запитання:

1) Що таке діалектичний матеріалізм?

2) Що таке проза, поезія, поема, фрагмент, роман, повість, оповідання, нарис, сатира?

3) Куди найкраще потрібно подавати твори“...

Далі ще йде низка доручень—довідатися чи такий-то в Харкові, кого виключили із спілки, надіслати журналів і т. д. Закінчується один із листів так:

„Отже я певний, що Ви на мій лист і запитання дасте конкретну відповідь. Пишіть також про літературні новини“.

Тов. Ч-т звертається до письменника як до довідкового бюро. І правління спілки і кожен із нас раді допомагати і будуть допомагати всім тим початківцям, хто серйозно хоче працювати над собою, але тільки не тим, хто робить це тільки тому, що є „вільний час“ і йому „скучно“.

Наше завдання піднести радянську літературу на таку височінь, щоб вона не тільки за ідеологічним змістом, а й за формальними якостями була передовою у всьому світі. Це ми зможемо виконати тільки при тісному єднанні!

молодих і старих письменників навколо своєї спілки, керованої комуністичною партією. Це ми виконаємо тільки тоді, коли в наших лавах не буде місця для богемських настроїв, коли, засукавши

рукава, на заводах науки Маркса-Леніна-Сталіна візьмемось за серйозне вивчення свого майстерства, щоб почесне ім'я радянського письменника належало нам по праву.

ПРО НАСТУПНИЙ ДЕНЬ

Д. ВИШНЕВСЬКИЙ

Думаючи над тим, яке важливе питання поставив Олексій Максимович Горький у своїй статті „О литературных забавах“ перед молодими кадрами радянської літератури, я приходжу до одного висновку. Перед багатьма молодими письменниками з усією категоричністю встає питання про учобу. Багато з нас, захопившись першими літературними успіхами сьогодні, забули про наступний день нашого літературного розвитку. Тепер уже важко заперечити той факт, що масовий читач у своєму культурно-політичному розвитку переростає інколи молодого письменника. Я не кажу вже про читачів-студентів, що кінчають ВИШ'і. Це призводить до того, що молодий письменник не може задовольнити потреб читача, не може підняти на вищий ступінь його знання, бо сам він тих знань не має. Сила художнього впливу починає слабшати і звідси ясний висновок — письменник перестає бути письменником.

У нас є два типи молодих письменників. Один тип — це люди, що дуже добре, а інколи і по верхах, знають античну, класичну, західну літературу, вони можуть посперечатись і в деяких філософських питаннях, але вони не знають життя, вони не мають біографії і тому їх книжки, герої книжок виявляються давно знайомими читачеві. Цих героїв читач знає з інших художніх джерел. Такий письменник, може й не свідомо, бере якийсь образ, уже створений, перефарбовує його, додає кілька своїх незначних рис і герой готовий. Можна було б навести кілька прикладів надзвичайної схожості героїв у творах як молодих, так і старших письменників. І читаючи таку книжку читач іноді запитує:

— Товариш герой. Скажіть, де я вас бачив?

Другий тип молодих письменників —

це люди, які пройшли певний життєвий шлях, мають цікаве минуле, мають біографію, гідну будівника безкласового суспільства, але вони ще не вчилися, мало працювали над опануванням культурної спадщини, підвищенням свого ідейно-політичного рівня, а дехто просто покладався на своє пролетарське походження і вірив у власний талант. Герої в творах цих письменників може й цілком реальні і нові люди, але вони настільки ходульні, що здається, коли можна було б зняти з них одягу, ми побачили б не людину, а щось подібне до такої машинки, яку автор запустив на початку книжки, герой пробіг по сторінках і не залишив за собою хвилюючого сліду. Причина цьому — незнання автором кращих зразків художньої літератури, невміння осмислити певні історичні події, невміння поставити певну передову проблему нашого часу, невміння добрати оригінальні засоби художнього впливу. Такі письменники стають просто фіксаторами фактів, і книжки їх також дуже схожі одна на одну. Такі книжки читач часто і в руки не бере. Бо такі книжки часто являють собою „путеводитель по заводу“ або „по колгоспу“ і разом з тим стенографічний звіт тамтешніх партійних, комсомольських, профспілкових та інших зборів.

Висновок ясний — першому типу молодих письменників треба вчитись на практиці нашого життя і будівництва, другим треба вчитись по ВИШ'ах і набувати знань. Один вид учоби мусить доповнити другий. Тільки тоді, при умові серйозної учоби, можливо те, щоб кожний молодий письменник набув у своїй творчості індивідуальних, йому лише властивих рис. Тільки тоді стане можливим творення високоцінних художніх образів. Дуже вчасно поставлено питання Горьким про наш наступний день.